

NÛDEM

No 25 1998

Kovara Hunerî, Edebî û Çandî

"KURDISTANA ENFALKIRÎ DÎSAN TÊ ENFALKIRIN!"

*Ta wek agirê bin kayê bin di gel yêk
Eger lehi be leşkerê we, bi girşek*

Hacı Qadirê Koyî

XELÎL DUHOKÎ

Ebdula Pêşew, di nav texa hejar û tepeseran de mezin bûye. Lewre jî ew bi hemî hêz û şîyanên xwe berevaniyê ji mafên wan re dîke. Ew bihayê azadiyê dizane, ji ber vê jî li dij dijminan dixebite û he-wil dide ku pîlanên wan têk bide.

Belê, ew helbestvanekî kurdperwer e. Armanca wî ya herî girîng, serbestiya gelê kurd e û rizgarkirina Kurdistanê dagirkirî ye. Vê armancê hemû aliyên jiyana wî dorpêç kiriye. Lê dema mirov helbestên wî yên kevin û xortaniyê dixwîne, xuya dibe ku, ew di derya çavên şoxekê de xeniqîye. Di evîna xwe de bi ser neketiye, bêhêvi bûye û birînên kûr di laşê wî de vebûne. Dr. Marif Xeznedar dibêje:

- Resenayetiya Pêşewî di hindê de ye ku, wî bi evîniyê dest bi vehandîna helbestan kiriye, çimkî jiyana bi evîniyê dest pê dîke. Paşî hizirkirin di bûnê de peyda dibe. Ango felsefe û paşê jî hizir û giyana netewayetî. Di qonaxeka diyarîkirî de, ev netewayetiye, evîniyê û hizirkirina di bûnê de, digirte xwe û hunermendê serketî ew kesê ku, evîniyê û felsefê di gel armancên netewayetî de biguncîne. Pêşew yek ji wan hel-

bestvana ye.⁽¹⁾

Erê piştî ku gula evîna wî diçirîmise, êdî hemî evîn û dilovaniya xwe, ji bo gelê kurd û texa hejaran terxan dike. Ew zû ji welatê xwe derdikeve, derbeder û mişextî welatên biyanî dibe. Hema ji rêgehiştina xwe û heta nuha jî, li xerîbiyê dijî, lê welat herdem di nav xwîna wî de bûye.

Helbest li cem Pêşew, berî her tiştî, helwêst e. Ew bi rêya helbestê, dixwaze gelê xwe hişyar bike û li dijî kêmasî û astengan jî bipeyive û xelkê pal de ber bi serhildan û xwepêşandanê. Ew bi hemû hêz peyama xwe digehîne xelkê. Ew helbestê dike nan û av. Dike azadî û xweragirtin. Dike xebata germ û pêşveçûn. Ew pênuşa xwe tûj dike û peyvan dike fişek û bi nav çavên dijminan ve datîne. Ew heta ser hestîkên xwe girêdayî doza pîroz ya gelê kurd e. Helbestên wî bi xem, azar û nalînên xelkê kurd ve xemilandîne. Dr. Marif Xeznedar dibêje:

- Her mirov çêja nav derûna xwe di helbestên wî de dibîne. Hemû kurde hêviyên xwe tê de peyda dikin. Xudîkek e ku hejar û bêxwedî êş û azarên xwe tê de dibînin.⁽²⁾

Pêşew, xoştiyê û ji mêj ve cihê xwe di dilê gelê kurd de girtiye. Ew bi helbestên xwe, herdem di senger û çeperên kurdaiyê de bûye. Lewre jî, helbestvan û rexnegirê Îranî yê bi nav û deng, Seyid Elî Salih, di lêkolîneke xwe de husan pesnê Pêşew dide û helbestên wî disengîne:

- Pêşew dizane ku helbest rengdana paqijî û dilsojîya zarokane ye. Helbestên wî şeweyeke din ya giftûgoya mirovane ye ku di axiftin û diyaloga rojane de heye. Ew bi tenê perdê ji ser ruhê veşartî ya hest û atîfê ladike, bi rengê wisan ku piştî xwendina helbestan, tu wilo dizanî ku tu jî, vê sozê, vî hestî, vê dîmen, derbirin û peyamî dizanî, lê nayête bîra te. Erkê Xudayî yê şairî jî, ew e ku wan zanyariyên windabûyî û ji bîrkirî, ji tariyê rizgar bike û ronahiye bidê. Belê, Pêşew yek ji helbestvanên herî xoştiyên gelê kurd e.⁽³⁾

Ew bi zimanekî sivik û rewan dinivîse. Her kes bi hêsanî dikare bigihîje mebest û armancên wî. Zimanê wî xweş û sade ye. Di gelek helbestên wî de, form û neverok, pir bi hêz in û serketî ne. Mûzîka wan nerm e û hêdî xwe tavêje guhên mirov. Ew yek ji helbestvanên rêza yekê ye û cihê wî baş xuya ye û piraniya xwendevanên Kurdistanê dagirkirî, wî nas dikin. Çimkî ew ji mêj ve ye ku li derveyî welar dijî û di gelek fêstîvalan de jî helbest xwendine û ji wan hinek jî veguheztine tîpên latînî. Helbestên wî yê tercumeyî zimanên, erebî, farisî, tirkî, rûsî, swêdî, danmarkî û îtalî jî hene.

Mamoste Hejar, ku zimanzan û nivîskarekî kurdperwer bû, bi forma klasîk û

"Pêşew helbestvanekî rastgo û bi cerg e"

naveroka modern dinivîsî, pir bi helbestên Pêşew dilxweş bû û di hevpeyvîneka xwe de wilo basa wî dike:

- Helbestên Pêşew serbest in, lê pir mana ne û naveroka wan ciwan e. Erê, ew helbestvanekî baş e.⁽⁴⁾

Disan Hejarê nemir, di cihekî din de jî dibêje:

- Berevacî hizir û boçûnên gelek kesên din, ez bi helbestên Ebdulla Pêşew daxbar im û peywendiyên min li gel bi hêz in û xebata wî cihê rêzê ye. Erê Şêrko Bêkes xelata **Toxoliskî** wergirtiye, lê eger biryar di destê min de buya, min ê ew xelata Ebdulla Pêşew. Ji ber ku di nav helbestvanên ku bi forma serbest dinivîsin, e wî cihekî bilind heye.⁽⁵⁾

Belê, wî bi evîne dest bi helbestan kiriye. Ew aşiq e û di derya çavên şoxekê de xeniqiye. Lê di civatên paşdemayî de evîn qedexe ye. Nemaze di ya kurdî de. Yê hejar nikare bi hêsanî bigihîje ya dewlemend. Adet û torên kevin, kirêt û nejhêhatî, rê li ber evîna wan digirin û hemû kuçe û kolanan jî kontrol dikin û ditîne li wan dikine hizret. Lê evîn her wişa bûye û evîndaran jî, gelek caran rêyên çareserkirina giriftariyên xwe ditîne û xweşî û azadî peyda kirine. Çawa ku tevayîya evîndarên dinê li ber xwe didin û riyên ditîna ji fesad û bekroka dût, peyda

dikin û derdên dilên xwe derman dikin. Lê gлек carên din jî, dikevîne ber hing û dingên xem û azaran. Pêşew jî yek ji wan evîndara ye ku, ew jî bi agirê evîne şewitiye û negehiştiye mexsed û miradê xwe. Ew di vê helbesta xwe de, rewşa dilê xwe ya çirmisî û ruhê xwe yê damayî, xuya dike:

PIRSYAREK

Li bîra min e,
Sal: Dawiya şêst û şeşê bû.
Bajar: Zend û bask bû.
Zivistan: Bazineki reş bû.
Êvar bû.
Bo cara yekê,
Min hest bi bertengiya bajarî kir.
Te jî ew heste kir.
Dûr çûyn...
Li kuçeyekê, gehîştin hev
Reng zerpetixî.
Bêhinteng
Ji şîbera xwe ditirsayn
Dar û dîwaran, çav hebûn!
Dar û dîwaran, dev hebûn!
Lê em, yaxî bûyn û me lanet
Li xelkê bajarî kir!
Me lanet li çavê bajarî kir!⁽⁶⁾

Her çend adet û ritalên xerab, asteng û kosp in di rêya bextiyariya evîndaran de, lê dîsan ew paqij in, kerb û kîn tijî dilên wan nabe. Ji ber ku ew dizanin sedemên azar û êşên wan, kes û karên dilreq, adrên kirêr û nezanîn e. Civata me bi hemû hêza xwe li dijî evîne ye û nahêle evîndar xweşiyê bibînin û bigihîjin armancên xwe. Li vir, dema keçikê bi zorê didine mêt, evîndarê wê dikare gelek karên nebaş encam bide. Dilê zavê reş bike û serê malbata wê jî şûr bike û wan di nav civatê de bê rûmet bihêle. Lê ji bo xatirê evîna xwe ya paqij û dilovan ew vê yekê nake û jiyana wan jî tîk nade. Ew bi tenê derdê dilê xwe vala dike û hestên xwe nişan dide.

Jİ DESTÊ MIN TÊ

Ji destê min tê,
Demjimêra bextiyariya te rawestînim.
Ji destê min tê,
Gustîla tiliya te pavêjim.
Nama bextê te bişewitînim!
Ji destê min tê,
Hemî tiştan eşkera kim!
Kîjan şeva te, xweş û geş e,
Wê şevê pifî çiray kim!

* * *

Erê cana min.
Ger min bivê,
Demjimêra bextiyariya te rawestînim.
Ger min bivê,
Gustîla tiliya pavêjim.
Nama bextê te bişewitînim!
Belge li cem min hene!
Hezar belgên eşkera û xuya
Belgên çar salên evîniyê
Lê çi bikim!
Evîna te, nehîngek e
Xwîna min ya firayî dixotîn.
Evîna te, rûbarek e,
Kerba min ya reş dişotin.⁽⁷⁾

Mezinan gotiye: "Ber li cihê xwe bi seng e." Demê mirov ji welatê xwe derket û derbederî kolanên biyaniyan bû, hingê çî tam û çêj di jiyana de namîne û tenêbûn, barê here giran e li ser dilê mirov yê çirmisî. Belê, Pêşew gelek ji meje ve ji welatê xwe derketiye. Her çend ji bo xwendina bilind bar kiribû jî, lê dîsa vegera wî ya welêt, astengeka mezin bû. Çimkî faşî li ser hukim bûn û wî ji ne dixwazt di riya wan re vegere û tekeve bin kontrola wan. Ji ber vê jî, dema xwendina xwe temam kir venegeriya, ji ber nexwest vegere himbêza faşîzmê. Êdî neçar ma ku riyên jiyne

û paryê nan peyda bike. Wî li Lîbyayê kar kir û paşî jî, li Fînlendayê bû akincî û nuha derdê penabiriyê dikêşe. Belê, ew pîrniya xortaniya xwe ji welatê xwe dûr dijî, ditîna kes û karan, dost û hevalan, gund û bajarên Kurdistanê lê dibe hizret û bi tenê di xewnan de diçe seredana welêt. Çimkî welat di xwîna wî de ye. Werin em vê helbesta wî bixwînin û derdên wî binasin.

ÇEND PEYV DI DERBAREYÎ DILÊ MIN DE

Dilê min mîna vagona tirênê ye
 Hezar û yek rawestgeh hene.
 Li her rawestgehekê disekine,
 Rêwiyekî li wir dihêle.
 Rêwiyekî din dêl wî ve wî radike.
 Lê her ji demê dilê min bûye vargon
 Rêwiyekî xeyidî tê de ye.
 Li qulaçeka vê dinyayê.
 Naête xwarê. Naête xwarê.
 Ev rêwî li pey navê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî li pey çavê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî, birîna min e.
 Ev rêwî gîrnîjîn û girîna min e.
 Ev rêwî Kurdistan e.
 War û hêlîna yekem, evîna min e.⁽⁸⁾

Ew ji dil dixwaze, rewşa aloz û kembaxa gelê kurd, ji bo zarokan vegere. Ew dixwaze van karesat û wêrankirinên li welatê wî çê dibin, bike çîrok û helbest, ji bo ku zarok ji bîr nekin û her dem li ber çavên wan be. Ew dizane ku, dijmînê gelê kurd har û dirinde ye, hemû rîyan bi kar tîne, ji bo ku çî şûnewarên wî welatî jî nemînin. Bajâr û gundan dişewitînin. Kultur û şaristaniyeta me binax dikin. Her tiştî berze bikin. Lewre ew zaroka agehdarî hemû rûdanan dike.

Belê, wî duwazde ders ji zarokan re nivîsne û divê neyêne ji bîr kirin. Di nav xwîna wan de bê û biçe, ta ku tola xwe bigrin û berevaniyê ji doza xwe ya adilane re bikin. Ew dizane zarok, xort û mêrên pêşerojê ne û avakirina wî welatê talan û wêrankirî, wê bikeve ser milên wan. Ew wan hişyar dike û rihên xebar û xweragirtinê, di dil û mejiyên wan de diçîne. Bi hizreke kûr û bi form û navcro-

keka geş û bi hevok û peyvên resen, van dersan divêhîne û ji zarokên Kurdistanê re dibêje:

Zarokno!
 Hûn in ên ku pengavê bişilqînin.
 Hûn in ên ku bîvelerza
 sibe kaniyê biteqînin.
 Hûn in ên ku sibe sinorên çêkirî dişikînin.
 Xelekên zincîra qetyayî,
 Girê didin û dişidînin.
 Hûn in ên ku sibe li Qamişlî
 Li Diyarbekira şêx Seidî
 Li Silêmaniya birîndar
 Li Mehabada Qazî
 Baweriyê bi yek felsefê tînin.
 Hemû têdîgehên:
 Ewê kurd be, bereyê nû be.
 Divê xarna rêya yekgirtina kurda pê be.⁽⁹⁾

Li her welatî gora serbazê wînda heye û sîmbola qehremanî û mîrxasiya wî welatî ye. Lê mixabin welatekî me yê azad û serbixwe nîne, çimkî dijmînan ew dagîr kiriyê û paşê jî hemû berhemên wî ên sererd û binerd gişt talan kirine. Ew sedan sal in ku gelê kurd xebateka gerim û bê rawestan dike, lê hîn jî ji dest û pencên dijmînan rizgar nebûye. Her kes dizane ku bi sedhezaran şehîdên Kurdistanê hene û tu dikarî li her bosteka axê, gora şehîdeki bibînî. Dijmînan her çî çekên sotin û qirkirinê, yê giran û yê qedexê jî tê de, li dij gelê kurd bi kar anîne. Ev çend serhildan û şoreşên kurdî ne ku li ber çavan bi xwînan, wêrankirin û şewitandinê tê diên, lê gelê kurd her li ber xwe dide û bi bindestiyê razî nabe. Pêşew di vê helbesta xwe de, ji tevayîya cîhanê re dide xuyakirin ku ew Kurdistan şehîdên wê pîr in û her kes dikare wan bibîne. Belgeyên vê yekê jî li hemî cih û deverên welatê me hene. Belê, dema wêdek, xurûbek were seredana welatê me, ew tacegulên xwe li kîjan cihî deynin jî, ew cih gora Leşkerê Wînda ye...

LEŞKERÊ WÎNDA

Dema heyetek diçe cihêkî

Ji bo gora Leşkerê Winda,
 Dibe tacegulekê.
 Eger sibe
 Heyetek bê welatê min
 Ji min bipirse:
 "Kanê gora Leşkerê Winda?"
 Ez dê bêjim:
 - Ez benî!
 Li kenarê her coyê
 Li ser sekuya her mizgeftê
 Li ber deriyê her malê,
 Her dêrê,
 Her şikeftê,
 Li ser zinarê her çiyayî,
 Li ser dara her baxçeyî,
 Li Kurdistanê,
 Li ser her bosteka erdî,
 Li ser her gezeka esmanî,
 Me tirse!
 Hinekî serê xwe biçemine û
 Tacegula xwe deyne.⁽¹⁰⁾

Dijminên gelê kurd, berî sedan sala, xelkê me ji cih û warên bab û bapîran derxistinê û mişextî deverên dûtî Kurdistanê kirine û carna jî berê wan dane çol û biyarên germ û hişk. Bi vê pîlanê dixwazin kurdan ji hev cihê bikin û kûratiya sîtratîcî tîk bidin û xelkê me di nav xwe de bihelînin. Bi niyaza hindê ku me bikin ereb, tirk yan faris! Hin caran warên me şewitandine û hin caran jî xelkên xwe anîne li ser cih û warên me bi cih kirine. Helbet ev ji bo wan xewneke, lê berdewam hewil didin. Nemaze di van sîh salên dawiyê de, li Kurdistanê başûr encam dayîne. Belê, pîlanên wan ji bo bi erebkirina kurdên başûr, ji mêj ve dest pê kirîye. Ji aliyekî ve bi hezaran gundên li ser sinoran bombebaran kirin û ter hişk bi hev re şewitandin, xelkê me veguhaztîna ordogayên berteng û kirin bin kontrola leşkerê faşî. Bi hezaran jî veguhaztîna deverên jêrî Îraqê û bi dehhezaran jî ereb anîne ser gundên me û ji xwe re talan dikin. Pîlan û nexşa erebkirina kurdên başûr bi germî dihat meşandin û bi hemî rê û şiyânên xwe li dijî gelê kurd dixebitîn. Dixwaztîna kurdan ji mey-

danê rakîn û doza pîroza wan jî binax bikin. Ev rûdan û birîn bûne sedemên nivîsîna çendîn çîrok û helbestan. Nivîskarên xweragir û kurdperwer, bi hemû hêzên xwe li dijî wan pîlanên genî rawestiyan. Lê dişan jî, faşiyên Îraqê dikanîbûn gelek qonxan bibirin û erebkirina kurdan pêş de bibin. Wek li bajarên Ênsîfînê, Akre, Ênzala, Sêmelê, sincarê, Kerkûkê û Xaneqînê. Qanûn derxistin ku yekî kurd ewê nikaribe erd û xaniyan bikire. Ewê nikaribe hotêl û xaringehan bi navê xwe çêke. Pere didan kurdên ji wan bajaran - nemaze ji Kerkûkê - derkevin û li bajarekî din ji erd pêşkêşî wan dikirin. Dixwestin bi hemû rîyan kurdan ji hev belav bikin. Lewre vê rewşa aloz û bi tirs Ebdulla Pêşew hejand û ev helbest vehand. Werin em bi hev re bixwînin:

BI EREB KIRIN

Ji esmana nehata me
 Ne mêvan im.
 Berî dîrokê,
 Kaniyek bûm li vira der bûm.
 Berî dîrokê,
 Agirek bûm li vira hêl bûm.
 Bar kin, herin!
 Ji bilî min, kanî kesên din têr av nakin!
 Ji bilî min, dargûz li kesê din sîberê nakin!
 Bar kin herin!
 Tovê we li zeviya me şîn nabe, dimre.
 Mêrga me di bin piyên garana we de agir e.
 Heta dartûya me jî ewê biarezê
 Colankê ji bo zarokên we ranagire!
 Bar kin herin!
 Fêkiyên darên me, xav û kal in,
 Ava me şor e,
 Hingivê me di devê we de tal e.
 Bar kin herin!
 Bar kin herin!⁽¹¹⁾

Dîrok şahid e ku berî nuha bi hezaran sal em li ser axa Kurdistanê jiyan e û belge-

yên me jî hene. Belê, hêştan dewletên deverê û sinorên niha tune bûn, dema ev welat hebû. Kes nikare vê rastiye binax bike û navê kurdan ji nexşeya çîhanê bibe. Lê mixabin ji serê sedan salan ve ye ku ev welat hatiye dagîr kirin. Di demên Osmanî û Sefewîyan de û heta digehîje dema Şerê Cihaniyê yekem, ku bi vî rengî sinor hatin kêşan û welatê me di nav çar dewletan de dabêş kirin. Kurd gelekî aştxwaz e û bi dirêjîya dîrokê, zulm û sitem li tu gelên din nekiriye. Lê berdeham tadayî, wêrankirin û sotin pişka wî bûye. Ji lewre vê jî tim berevanî li hebûna xwe kiriye û heta niha bi sedhezaran şehîd pêşkêşî ve doza xwe ya pîroz kiriye. Di gel hindê jî, gelê kurd alayê biratî û dostaniyê bilind kiriye, lê dijmin bi agir û asinî bersiva wî daye. Ji ber hindê jî, ew neçer maye ku, dest bavêje tivengê û xwe ji hêrişên hov û dirinda biparêze. Bi dehan karesatên diltezîn û xwînwawî hatine serê gelê kurd, ew jî bi destên rijemên cîran, yê ku Kurdistan dagîr kirine. Bo nimûne: Qirkirina geliyê Zilan û ya Dêrsimê, serbirîna Mehabadê, karesata Helebçê, hêrişên enfala û re-va mezin ya sala 1991ê. Ew hemû bi serê gelê kurd hatin. Ji aliyekî ve hemû birînen kûr in di dilê kurdan de û ji aliyê din ve jî pîneyên reş in bi navçavên biratiya saxte û mirovatiya bêdeng ve! Lê dema kurd daxwaza azadî û serxwebûna xwe dikin, êdî ew şofînist û regezperist in, cudaxwaz û terorist in! Belê, Pêşewê helbestê divêhî-ne û ji tevaya gelên çîhanê re dide xuyakirin ku kurd dixawzin ji pencên hovan riz-gar bibin. Serbest û serbilind bijîn. Ew mirov in û xwe diparêzin.

ÇIMA ŞOFÎNIST IM ?!

Ev e Vêyetnamî,
Bo Vêyetnamê serê xwe diçemînin.
Felestîni, ji bo dilopeke avê,
Bo her kevrekî felestînê,
Dijîtin û dimrin.
Eger ez jî daxwaz bikim
Di Kurdistaneke azad e
Serbest bijîm wek mêran
Neku parçekirî li bin nigan.
Çima şofînist û xweperist im ?!
Çima şofînist û xweperist im ?!(12)

Ew kurdperwerekê dilsoz e û Kurdistanîyekî xemxur e. Ji bo wî Kurdistan yek e û

çî cudahî di navbera axa pîroz de nîne. Serê yekî li Qamişloyê diêşe, xwe jê re dike Espirîtn. Destê yekî li Mehabadê dişkê, xwe jê re dike gulte û gopal. Yek li Diyarbekirê dikeve zîndanê, xwe jê re dike betanî û êzink. Ji bo birçiyên Silêmaniyê, xwe dike nan û av. Ew Kurdistanî ye û di hevpeyvîneke xwe de, vê rastiye dide xuyakirin:

- Ez xwe bi xelkê Qamişlo, Mehabad, Diyarbekir û Silêmaniyê dizanim. Çend pîtey bi Hevlêrê dikim, hinekî jî xemxur û guhveçiniyê dengûbasên her bosteka axa Kurdistana mezin im.⁽¹³⁾

Ew jî bo Kurdistana azad û serbixwe dixebite, dinivîse û bawerîya wî bi bilindkirina Alayekê heye ku ew li ser tevaya çiya, avahî û deverên Kurdistanê li ba bibe û xwe bihejîne. Ew di helbesteka xwe de, dilê xwe wisa bê perde û bi eşkera-yî vala dike:

ALA

Dostên min! Baş bizanin.
Dijminên min! Baş bizanin.
Mîn çuqasî bawerî bi Zerdeşt, Avêsta û Xwedê heye.
Hezar carî pêtir
Min bawerî bi bilindkirina Alayî heye.⁽¹⁴⁾

Bi dehan boblat û karesatên mezin û dilşewat, di dîroka nêzika gelê kurd de hene û hemûyan jî bi destên rijêma faşîst û xwînrêjî ya Îraqê encam dane. Her kurdek, belku her mirovekî ku navê Sedam bihîstibe, yekser dibêje: "Bikuj û xwînmijê gelê kurd e." Ma kî dikare karesata Helebce, qirkirina Enfala 1988 ê û heta digîhê reva mezin a bihara 1991 ê, jî bîr bike. Mirov bêje celad, bikuj, sozanî, xwînrêjî û Hîtlêr jî hêştî kêma e. Belê, di gel van sitema jî, dîsan pirniya partiyên Kurdistana başûr, serok û nûnerên xwe dişînin cem Sedam û wî maçî dikin! Belê, ew maçên wan dilê pirniya xelkê kurd êşand û birînen wan jî kûr kirin. Heta dostên gelê kurd jî, hêbetî man û gelekî nerazîbûna xwe jî, beramber maçên wan diyar kirin. Ev yek bû sedem ku çendîn ronakbîr û nivîskarên kurd li dijî binivîsin. Ebdulla Pêşewê şair, di helbesteka xwe de, bi hemî hêza xwe li dijî seredan û maçîkirina serokên kurdan, bo Sedamê hov û dirinde, radiweste û lanetan lê tine. Belê, Pêşew helbestvanekî rastgo û bi cerg e.

Ew berdeham helwesta xwe beramber tevayîya rûdanên gelê kurd destnîşan dike. Hemeseîd Hesên dibêje:

- Pêşew şairekî bi navûdeng e, rastgoyî û netirsî xesletên eşkere yên helbestên wî ne, wan maçên serokên kurdan ew hejand û bêhna wî teng kir, neçar ma ku di helbesteke xwe de, hest û helwesta xwe bide der.⁽⁶⁵⁾

Ew helbesta xwe bi vî rengî dest pê dike:

MAÇ

Ewê te givaştî dest nebû
Ejdehayekî pêncser bû.
Ewê te maçî kir rû nebû
Dariştina yasa daristanê
Dîwarê Berlîn
Simê kerî bû.
Ewê dikeniya dev nebû
Navrana qehpê
Binzîkê kûçîk
Sopeka Hitlerî bû.⁽⁶⁶⁾

Pêşew gelek salên jiyana xwe li xerîbiyê borandiye û vê dûriyê dilê wî helandiye û birînên wî kûr kirine. Ew bi dirêjîya bîst salan li derveyî welar maye. Bîst salên mişextiyê, dût ji kes û karan, ji heval û dostan, ji gund û bajêrên Kurdistanê. Ew di hevpeyvîneka xwe de dibêje:

- Bîst salên mişextbûnê, ji bo min xwendingehêka xoştîviya Kurdistanê û xelwêgehêka nêzîkbûna neteweyî bû.⁽⁶⁷⁾

Ew di helbesteke xwe de vê evîna mezin, bi vî rengî xuya dike:

Zevî distire ji bo baranê.
Çiya ji bo teyrê baz
Rûbar û çem ji bo nerawestanê.
Roj ji bo asoyê
Agirperês ji bo atêşgehê
Ba ji bo rakê darê
Stêr û heyv ji bo spêdê
Ez jî ji bo te Kurdîstana min.
Ez jî ji bo te.⁽⁶⁸⁾

Ebdulla Pêşew, dût ji warê xwe jiya ye. Çimkî welatê wî di bin kontrola faşîyan de bûye û wî ji neşiyaye vegere. Edî xewnan pê ve dibîne. Dilê xwe xweş dîke hêviyên xwe geş dîke. Her ew "Eger" bi xwe ronahiyê dide ruha wî û baweriyên wî bi vegere. Çimkî ji bo wî, çendîn rêyên vegere hebûn, lê diviya bû serê xwe biçemîne û bikeve bin sîbera faşîyan! Wî ew nekîr û derdê xerîbiyê kêşa û li benda roja geş ma. Belê, mirov ji vê helbesta wî xuya dîke ku, welat di nav xewna wî de ye. Lewre ew dixwaze vegere û mîna berxikê sava, têr giya paqij ya deşt û zozanên Kurdistanê bixwe. Ji her kaniyekê, qurçeka avê vexotin. Mîna sivora, li ser dargûza bilîze. Ew hemî rojên zarokîya xwe bi bîr tîne. Jiyan her ew e ya ku li ser gir, zir û kolanên welat dibore. Ji lewre mezin dibên: Şam şekir e, lê welat şêrîntir e. Belê, eger welat û axa pîroz, ew qas şêrîn û xweş neba, ewê çawa hewqas xelke xwe li ser bidana şêhîdkirin? Jiyan bê welat nabe, werin em bi hev re vê heilbestê bixwînin, ka çawan ji kûratiya dil û mejiyê wî derdikeve.

EGER EV CARE BÊME VE

Eger vê carê bêm:

Siharan, dê wek berxekî sava
Xwe di nav giya paqij de,
bigewizînim û têr giyayê tîj vecim.
Ta biwestim û dê laşê xwe
Di xunava sar hisîm.

Eger vê carê bêm:

Wek sivorey, dê li ser dargûzên bilind bigerim.
Mîna ewrekî nizim,
Ezê li ser mêrgên kesk, çerxan vedim.
Wek şengebiyê, dê bi ser rûbarî de
Bi ser giş zinaran de, xwe şûr kim.
Ax! Bes vê carê bêm!

* * *

Eger vê carê bêm:

Ezê ji serê memkên her kaniyekê,
Qurteke av vexome.

Ezê hemîyan bikime diya xwe.
 Di her şikeftê de,
 Ezê şevêkê, serê xwe li ser kevrekê deynim û
 Gişan bikime landika xwe.
 Eger vê carê bêm...⁽⁹⁾

Wî bi dirêjîya bîst salan, welatê xwe di xewna xwe de didit. Lê xewna ruhê wî ya westiyayî aram nedikir û dilê wî yê damay cna û geş nedikir. Ji ber hindê jî, dema Kurdistan rizgarbû, ew bi vî rengî pesin dide:

-Xweştirîn rojên jiyana min, rojên serhildan û rizgarkirina bajar û gundên Kurdistanê bûn.⁽¹⁰⁾

Belê, piştî bîst salên dûriyê, ew digihîje hêviyên xwe û di nêziktirîn delive de vedigere Kurdistanê, ji bo ku ji nêzik de xebatê bike û rolekê di pêşveçûna gelê xwe de bibîne. Lê hezar heyf û mixabin ku, şerê birakujiyê, dîsan destpê dîke û hêviyên wî dikuje. Ew bi hemî hêza xwe li dij şerê birakujiyê ye. Nikare vî şerî qebûl bike û bi bawerîya wî, çî sedem nînin ku divê şerê birakujiyê bête kirin, divê neête kirin. Çimkî ji ziyane pêvetir tiştekî jî bo gelê kurd nîne. Lewre ew bi aşkerayî dibêje:

- Li cem min, çî tiştek pakanê jî bo şerê birakujiyê nake. Pîstirîn şer, namerdîrîn şer, bênamûstirîn şer, şerê birakujiyê ye.⁽¹¹⁾

Belê, ew vê carê bi çavên xwe şerê xwekujiyê dibîne. Wî qet bawer nedikir ku ev şerênîxa partiyên kurdî - nemaze piştî peydabûna vî delîva dîrokî jî bo gelê kurd- bigihîje vî rewşa aloz û wêrankar. Ev cara yekê ye ku Kurdistan başûr bi vî rengî dîkeve jêr kontrola kurdan. Ew bi xwe bibîne hakim û perlemana xwe helbijêrin û dewletê jî bi rê ve bibin. Hemî dinê bi çavêkî din temaşayî doza kurdî dikir û wesana hizirî dikirin ku, kurd dikarin dewleta xwe ava bikin û demokrasîyê jî bi çespînin! Ji bo vî çendê jî bi her awayî alîkariya kurdan kirin. Ji aliyekî ve, kurd jî êrişên Sedam parastin û xetta (parelela) 36an danîn û jî aliyê din ve jî bi dehan rêxistinên mirovayeti hinartin û bi sedan gundên wêrankirî avakirin û Kurdistan xistin rewşek baştir û pêşketitir. Lê dîsan mixabin ku, partiyên kurdî, bi vî şerî, ruhê xelkê me jî kuştin, hêviyên wî binax kirin û êdî her kes hewil dide ku vî Kurdistanê xweş çol bike û bi çî rîya hebe jî xwe bigihîne welatekî Ewropa. Belê, xelk jî ber van karên ne kurdane û ne mirovane direvin û di dawiyê de Pêşew jî Kurdistan hêla. Çawa dikare bimîne:

-Li Bajarê Hevlêrê derketina derve mîrxasiyek bû. Min bi çavên serê xwe bira-

Birakujî, weşanên Avesta

kujî dît... Her dil e û tê kuştin. Her beraet e û tê wergirtin. Her mal e û deriyê wê tê şikandin. Her xanî ye û tê talan kirin. Her xortê kurd e û li ser bîr û baweriyên xwe ji mal tete deranîn û bê serûşûn dibe. Her namûs e û tê kirêt kirin... Kurdistanê min ya Enfal-kirî dîsan tê Enfal kirin!⁽¹²⁾

Çiroka evîna Pêşew û Kurdistanê, mîna eşqa qaremanên çiroka Somersit Momî lê hat: Sûre û Salî, du evîndarên mezin bûn. Deng û basên wê evîna gerim li wan dîrûbera belav bûbû. Carekê keştîvanekî pêwîstî bi karkeran hebû, êdî wî Sûre serxweş kir, di gel xwe bir û jî wê giravê dîrêxist. Êdî vegera wî zehmet bû. Bi dirêjîya 30 salan keçik li benda wî bû. Di delîvekê de Sûre tê giravê. Lê evîndara wî ne mîna berê xweşik û rind mabû û ew jî pîr, qelew

û kirêt bibû. Xemen evîne û derdê dûriyê hind eşandibû ku, dema di odekê de gehîştin hev, hevdu nas nekirin. Her yek bi aliyekî de çû!

Belê, dema Pêşew jî, piştî 20 salan vegeriya, dît ku welat wêran bûye û şerê birakujiyê jî birîn kûr kirine. Êdî bi dilê şikestî, ji Kurdistanê derdikeve û vedigere Ewropa. Lê ne vala û bê helwest. Berî ku derkeve li bajarê Hevlêrê semînerêkê dide û tê de, helbestên agirîn li dij birakujî û partiyên kurdî dixwîne. Tif û lanetê li wan kesan tîne ku dibine sedemê wî şerê qirêj û xwekuj. Ew bi vî rengî li ser şerê birakujiyê dinivîste:

BIRAKUJI

Di vî niştîmanê çarereş de,
 Çî maye we dabêş nekirî, mîna rezê xwe?
 Her bi şehîda serê me bilind bû,
 We ew jî kirin wek pezê xwe!?

Ditirsim pênuşekê helgirim.
 Ditirsim kirasekî li xwe kim.
 Rûyê we reş be.
 We reng jî, dabeş kirin!
 Bêjim: Xwendkar yan qutabî?
 Jin yan afret?
 Rûyê we reş be.
 Ta peyvên nav ferhenga jî,
 We dabeş kirin.
 Du kinarên zêyê nemiran,
 Xanî û Hacî jî, we dabeş kirin.
 Ax, av û agir jî, we dabeş kirin.
 Ka we çî hişt?
 Ka we kî hişt?
 Ta we qehpe, diz û rêbir jî dabeş kirin.
 Mîna zirtekê gakuş, we niştîmanek kire du beş.
 Bajar bi bajar, gund bi gund,
 Li her malekê, we agirdan jî kire du beş.
 Xelkê dîrokek heye,
 Me du dîrok hene.
 Hemî dinê serokek lê bela ye,
 Me ji wan jî, du hene!? (93)

Xelk Ebdula Pêşewî wek helbestvanê netewê kurd dinase. Ew sîmbola kurdîyê ye û niha jî, li ser helwesta xwe maye. Wî di nav tu rêxistin û partiyan kurdî de kar nekiriye, lê tevan rêz û hurmet jê ra girtiye. Ew li dij tevaya dagîrkeran xebitiye û her partiyeka kurdî, kêmasiyeka netewî kiribe, wî li dij nivîsiye û her kesê ku li dijî doza kurdî bûye, wî lanet û tif lê barandîye. Ew ji bo gelê kurd dinivîse, nemaze ji bo rênçer û hejaran. Lewra ew di dilê pîrniya xelkê kurd de ye û cihên tiliyên wî jî, li ser nexşa helbesta nû ya kurdî heye.

Pêşew, helbestvanekî xwedan taqet û şîyanên bilind e. Zimanê wî cemawerî ye û ji bo hejarên gelê kurd dinivîse. Diruşmê wî yê here mezin, kurdîyê ye û ji bo kurd û Kurdistaneka azad û demokrat dijî. Helbest li cem wî, berî her tiştî helwest e. Mîna pîrniya şairên welatparêz, pêtir pîrey bi naverokê dike. Lewra jî, carna helbestên wî peyvîneka normal e û ji qalibê xwe derdikeve û dibe gotareka siyasî. Lê ew wê çendê jî, bi bawerî dike û wê rastiya xwe jî naveşêre.

Ebdulla Pêşew, di sala 1947ê de, li gundê Bêrkot, li nêzik bajarê Hevlêrê jî dayik bûye. Du salî bûye demê bavê wî mirî ye. Zaroktiya wî hewqas tal û dijwar bûye ku naxwaze bîne bîra xwe. Her li wî bajarî xwendina xwe qedandîye û di sala 1970 - 1973an de, mamostayî kiriye. Dûre çûye Sovyeta berê û di sala 1985an de, şehadetname doktorayê li ser edeba kurdî wergirtiye. Her ji destpêka sala 1961ê û vir de, helbestan dinivîsîne. Niha jî li welatê Finladayê penaber e. Min helbestên di wê lêkolînê de, bi kar anîn, ji tîpên erebî û kurmançiya jêrî kirîne tîpên latîni û kurmançiya jorî. Hêviya min ewe ku, xwendevanên kurmançiya jorî, feydeyê jê bibînin û cihana helbestvaniya wî, ji nêzik ve nas bikin. Heta niha wî ev berhemên jêr çap kirine:

1. Firmêsk û zam. Helbest, 1967.
2. Bitî şikaw. Helbest, 1968.
3. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972.
4. Şew niye xewintan pêwe nebînin. Helbest, 1980.
5. Sedan sale. Belavoka helbestan, 1982.
6. Duwazde wane bo minalan. Helbest, 1985.
7. Birakujî. Helbest, 1994.

ÇAVKANÎ:

1. Pêşgotina dîwana Birakujîyê 1997.
2. Her ew çavkanî, 1997.
3. Kovara Rabûn. Hejmar 9, sal 1994, rûp 67 - 68. Swêd. Soma ji farisî wergerandiye kurmançiya jêr.
4. Rojnama Xebat, hejmar 610, sal 1991, rûp 9. Kurdistanî başûr.
5. Kovara Rêggy Aştî û Sosyalist. Hejmar 26, sal 1991, rûp 147.
6. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 68, 69.
7. Her ew çavkanî, rûp 50 - 54.
8. Şew niye xewintan pêwe nebînim. Helbest, 1980, rûp 58, 59.
9. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 9.
10. Her ew çavkanî, rûp 28.
11. Her ew çavkanî, rûp 25, 26.
12. Her ew çavkanî, rûp 22.
13. Rojnama Kurdistanî Nwê. Hejmar 2692, sal 1992, rûp 6. Kurdistanî başûr.
14. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 23.
15. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 20.
16. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 19.
17. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
18. Rojnama Berxwedan. Ilûna 1991 ê, rûp 22.
19. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 73 - 79.
20. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
21. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 6.
22. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 7,8.
23. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 15-18.

bestvana ye.⁽¹⁾

Erê piştî ku gula evîna wî diçirîmise, êdî hemî evîn û dilovaniya xwe, ji bo gelê kurd û texa hejaran terxan dike. Ew zû ji welatê xwe derdikeve, derbeder û mişextî welatên biyanî dibe. Hema ji rêgehiştina xwe û heta nuha jî, li xerîbiyê dijî, lê welat herdem di nav xwîna wî de bûye.

Helbest li cem Pêşew, berî her tiştî, helwêst e. Ew bi rêya helbestê, dixwaze gelê xwe hişyar bike û li dijî kêmasî û astengan jî bipeyive û xelkê pal de ber bi serhildan û xwepêşandanê. Ew bi hemû hêz peyama xwe digehîne xelkê. Ew helbestê dike nan û av. Dike azadî û xweragirtin. Dike xebata germ û pêşveçûn. Ew pênuşa xwe tûj dike û peyvan dike fişek û bi nav çavên dijminan ve datîne. Ew heta ser hestîkên xwe girêdayî doza pîroz ya gelê kurd e. Helbestên wî bi xem, azar û nalînên xelkê kurd ve xemilandîne. Dr. Marif Xeznedar dibêje:

- Her mirov çêja nav derûna xwe di helbestên wî de dibîne. Hemû kurde hêviyên xwe tê de peyda dikin. Xudîkek e ku hejar û bêxwedî êş û azarên xwe tê de dibînin.⁽²⁾

Pêşew, xoştiyê û ji mêj ve cihê xwe di dilê gelê kurd de girtiye. Ew bi helbestên xwe, herdem di senger û çeperên kurdaiyê de bûye. Lewre jî, helbestvan û rexnegirê Îranî yê bi nav û deng, Seyid Elî Salih, di lêkolîneke xwe de husan pesnê Pêşew dide û helbestên wî disengîne:

- Pêşew dizane ku helbest rengdana paqijî û dilsojîya zarokane ye. Helbestên wî şeweyeke din ya giftûgoya mirovane ye ku di axiftin û diyaloga rojane de heye. Ew bi tenê perdê ji ser ruhê veşartî ya hest û atîfê ladike, bi rengê wisan ku piştî xwendina helbestan, tu wilo dizanî ku tu jî, vê sozê, vî hestî, vê dîmen, derbirin û peyamî dizanî, lê nayête bîra te. Erkê Xudayî yê şairî jî, ew e ku wan zanyariyên windabûyî û ji bîrkirî, ji tariyê rizgar bike û ronahiye bidê. Belê, Pêşew yek ji helbestvanên herî xoştiyên gelê kurd e.⁽³⁾

Ew bi zimanekî sivik û rewan dinivîse. Her kes bi hêsanî dikare bigihîje mebest û armancên wî. Zimanê wî xweş û sade ye. Di gelek helbestên wî de, form û neverok, pir bi hêz in û serketî ne. Mûzîka wan nerm e û hêdî xwe tavêje guhên mirov. Ew yek ji helbestvanên rêza yekê ye û cihê wî baş xuya ye û piraniya xwendevanên Kurdistanê dagirkirî, wî nas dikin. Çimkî ew ji mêj ve ye ku li derveyî welar dijî û di gelek fêstîvalan de jî helbest xwendine û ji wan hinek jî veguheztine tîpên latînî. Helbestên wî yên tercumeyî zimanên, erebî, farisî, tirkî, rûsî, swêdî, danmarkî û îtalî jî hene.

Mamoste Hejar, ku zimanzan û nivîskarekî kurdperwer bû, bi forma klasîk û

"Pêşew helbestvanekî rastgo û bi cerg e"

naveroka modern dinivîsî, pir bi helbestên Pêşew dilxweş bû û di hevpeyvîneka xwe de wilo basa wî dike:

- Helbestên Pêşew serbest in, lê pir mana ne û naveroka wan ciwan e. Erê, ew helbestvanekî baş e.⁽⁴⁾

Disan Hejarê nemir, di cihekî din de jî dibêje:

- Berevacî hizir û boçûnên gelek kesên din, ez bi helbestên Ebdulla Pêşew daxbar im û peywendiyên min li gel bi hêz in û xebata wî cihê rêzê ye. Erê Şêrko Bêkes xelata **Toxoliskî** wergirtiye, lê eger biryar di destê min de buya, min ê ew xelata Ebdulla Pêşew. Ji ber ku di nav helbestvanên ku bi forma serbest dinivîsin, e wî cihekî bilind heye.⁽⁵⁾

Belê, wî bi evîne dest bi helbestan kiriye. Ew aşiq e û di derya çavên şoxekê de xeniqiye. Lê di civatên paşdemayî de evîn qedexe ye. Nemaze di ya kurdî de. Yê hejar nikare bi hêsanî bigihîje ya dewlemend. Adet û torên kevin, kirêt û nejhêhatî, rê li ber evîna wan digirin û hemû kuçe û kolanan jî kontrol dikin û ditîne li wan dikine hizret. Lê evîn her wişa bûye û evîndaran jî, gelek caran rêyên çareserkirina giriftariyên xwe ditîne û xweşî û azadî peyda kirine. Çawa ku tevayîya evîndarên dinê li ber xwe didin û riyên ditîna ji fêsad û bekroka dûr, peyda

dikin û derdên dilên xwe derman dikin. Lê gлек carên din jî, dikevîne ber hing û dingên xem û azaran. Pêşew jî yek ji wan evîndara ye ku, ew jî bi agirê evîne şewitiye û negehiştiye mexsed û miradê xwe. Ew di vê helbesta xwe de, rewşa dilê xwe ya çirmisî û ruhê xwe yê damayî, xuya dike:

PIRSYAREK

Li bîra min e,
Sal: Dawiya şêst û şeşê bû.
Bajar: Zend û bask bû.
Zivistan: Bazineki reş bû.
Êvar bû.
Bo cara yekê,
Min hest bi bertengiya bajarî kir.
Te jî ew heste kir.
Dûr çûyn...
Li kuçeyekê, gehîştin hev
Reng zerpetixî.
Bêhinteng
Ji şîbera xwe ditirsayn
Dar û dîwaran, çav hebûn!
Dar û dîwaran, dev hebûn!
Lê em, yaxî bûyn û me lanet
Li xelkê bajarî kir!
Me lanet li çavê bajarî kir!⁽⁶⁾

Her çend adet û ritalên xerab, asteng û kosp in di rêya bextiyariya evîndaran de, lê dîsan ew paqij in, kerb û kîn tijî dilên wan nabe. Ji ber ku ew dîzanin sedemên azar û êşên wan, kes û karên dilreq, adrên kirêr û nezanîn e. Civata me bi hemû hêza xwe li dijî evîne ye û nahêle evîndar xweşiyê bibînin û bigihîjin armancên xwe. Li vir, dema keçikê bi zorê didine mêt, evîndarê wê dikare gelek karên nebaş encam bide. Dilê zavê reş bike û serê malbata wê jî şûr bike û wan di nav civatê de bê rûmet bihêle. Lê ji bo xatirê evîna xwe ya paqij û dilovan ew vê yekê nake û jiyana wan jî tîk nade. Ew bi tenê derdê dilê xwe vala dike û hestên xwe nişan dide.

Jİ DESTÊ MIN TÊ

Ji destê min tê,
Demjimêra bextiyariya te rawestînim.
Ji destê min tê,
Gustîla tiliya te pavêjim.
Nama bextê te bişewitînim!
Ji destê min tê,
Hemî tiştan eşkera kim!
Kîjan şeva te, xweş û geş e,
Wê şevê pifi çiray kim!

* * *

Erê cana min.
Ger min bivê,
Demjimêra bextiyariya te rawestînim.
Ger min bivê,
Gustîla tiliya pavêjim.
Nama bextê te bişewitînim!
Belge li cem min hene!
Hezar belgên eşkera û xuya
Belgên çar salên evîniyê
Lê çi bikim!
Evîna te, nehîngek e
Xwîna min ya firayî dixotîn.
Evîna te, rûbarek e,
Kerba min ya reş dişotin.⁽⁷⁾

Mezînan gotiye: "Ber li cihê xwe bi seng e." Demê mirov ji welatê xwe derket û derbederî kolanên biyaniyan bû, hingê çî tam û çêj di jiyana de namîne û tenêbûn, barê here giran e li ser dilê mirov yê çirmisî. Belê, Pêşew gelek ji meje ve ji welatê xwe derketiye. Her çend ji bo xwendina bilind bar kiribû jî, lê dîsa vegera wî ya welêt, astengeka mezîna bû. Çimkî faşî li ser hukim bûn û wî ji ne dixwazt di riya wan re vegere û tekeve bin kontrola wan. Ji ber vê jî, dema xwendina xwe tamam kir venegeriya, ji ber nexwest vegere himbêza faşîzmê. Êdî neçar ma ku riyên jiyne

û paryê nan peyda bike. Wî li Lîbyayê kar kir û paşî jî, li Fînlendayê bû akincî û nuha derdê penabiriyê dikêşe. Belê, ew pîrniya xortaniya xwe ji welatê xwe dûr diji, ditîna kes û karan, dost û hevalan, gund û bajarên Kurdistanê lê dibe hizret û bi tenê di xewnan de diçe seredana welêt. Çimkî welat di xwîna wî de ye. Werin em vê helbesta wî bixwînin û derdên wî binasin.

ÇEND PEYV DI DERBAREYÎ DILÊ MIN DE

Dilê min mîna vagona tirênê ye
 Hezar û yek rawestgeh hene.
 Li her rawestgehekê disekine,
 Rêwiyekî li wir dihêle.
 Rêwiyekî din dêl wî ve wî radike.
 Lê her ji demê dilê min bûye vargon
 Rêwiyekî xeyidî tê de ye.
 Li qulaçeka vê dinyayê.
 Naête xwarê. Naête xwarê.
 Ev rêwî li pey navê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî li pey çavê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî, birîna min e.
 Ev rêwî gîrnîjîn û girîna min e.
 Ev rêwî Kurdistan e.
 War û hêlîna yekem, evîna min e.⁽⁸⁾

Ew ji dil dixwaze, rewşa aloz û kembaxa gelê kurd, ji bo zarokan vegere. Ew dixwaze van karesat û wêrankirinên li welatê wî çê dibin, bike çîrok û helbest, ji bo ku zarok ji bîr nekin û her dem li ber çavên wan be. Ew dizane ku, dijmînê gelê kurd har û dirinde ye, hemû rîyan bi kar tîne, ji bo ku çî şûnewarên vî welatî jî nemînin. Bajâr û gundan dişewirtînin. Kultur û şarîstaniyeta me binax dikin. Her tiştî berze bikin. Lewre ew zaroka agehdarî hemû rûdanan dike.

Belê, wî duwazde ders ji zarokan re nivîsne û divê neyêne ji bîr kirin. Di nav xwîna wan de bê û biçe, ta ku tola xwe bigrin û berevaniyê ji doza xwe ya adilane re bikin. Ew dizane zarok, xort û mêrên pêşerojê ne û avakirina vî welatê talan û wêrankirî, wê bikeve ser milên wan. Ew wan hişyar dike û rihên xebar û xweragirtinê, di dil û mejiyên wan de diçîne. Bi hizreke kûr û bi form û navcro-

keka geş û bi hevok û peyvên resen, van dersan divêhîne û ji zarokên Kurdistanê re dibêje:

Zarokno!
 Hûn in ên ku pengavê bişilqînin.
 Hûn in ên ku bîvelerza
 sibe kaniyê biteqînin.
 Hûn in ên ku sibe sinorên çêkirî dişikînin.
 Xelekên zincîra qetyayî,
 Girê didin û dişidînin.
 Hûn in ên ku sibe li Qamişlî
 Li Diyarbekira şêx Seidî
 Li Silêmaniya birîndar
 Li Mehabada Qazî
 Baweriyê bi yek felsefê tînin.
 Hemû têdîgehên:
 Ewê kurd be, bereyê nû be.
 Divê xarna rêya yekgirtina kurda pê be.⁽⁹⁾

Li her welatî gora serbazê wînda heye û sîmbola qehremanî û mîrxasiya wî welatî ye. Lê mixabin welatekî me yê azad û serbixwe nîne, çimkî dijmînan ew dagîr kiriyê û paşê jî hemû berhemên wî ên sererd û binerd gişt talan kirine. Ewe sedan sal in ku gelê kurd xebateka gerim û bê rawestan dike, lê hîn jî ji dest û pencên dijmînan rizgar nebûye. Her kes dizane ku bi sedhezaran şehîdên Kurdistanê hene û tu dikarî li her bosteka axê, gora şehîdeki bibînî. Dîjmînan her çî çekên sotin û qirkirinê, yê giran û yê qedexê jî tê de, li dij gelê kurd bi kar anîne. Ev çend serhildan û şoreşên kurdî ne ku li ber çavan bi xwînan, wêrankirin û şewitandinê tê diên, lê gelê kurd her li ber xwe dide û bi bindestiyê razî nabe. Pêşew di vê helbesta xwe de, ji tevayîya cîhanê re dide xuyakirin ku ew Kurdistan çêhîdên wê pir in û her kes dikare wan bibîne. Belgeyên vê yekê jî li hemî cih û deverên welatê me hene. Belê, dema wêfdek, xurûbek were seredana welatê me, ew tacegulên xwe li kîjan cihî deynin jî, ew cih gora Leşkerê Wînda ye...

LEŞKERÊ WÎNDA

Dema heyetek diçe cihêkî

Ji bo gora Leşkerê Winda,
 Dibe tacegulekê.
 Eger sibe
 Heyetek bê welatê min
 Ji min bipirse:
 "Kanê gora Leşkerê Winda?"
 Ez dê bêjim:
 - Ez benî!
 Li kenarê her coyê
 Li ser sekuya her mizgeftê
 Li ber deriyê her malê,
 Her dêrê,
 Her şikeftê,
 Li ser zinarê her çiyayî,
 Li ser dara her baxçeyî,
 Li Kurdistanê,
 Li ser her bosteka erdî,
 Li ser her gezeka esmanî,
 Me tirse!
 Hinekî serê xwe biçemine û
 Tacegula xwe deyne.⁽¹⁰⁾

Dijminên gelê kurd, berî sedan sala, xelkê me ji cih û warên bab û bapîran derxistinê û mişextî deverên dûtî Kurdistanê kirine û carna jî berê wan dane çol û biyarên germ û hişk. Bi vê pîlanê dixwazin kurdan ji hev cihê bikin û kûratiya sîtratîcî tîk bidin û xelkê me di nav xwe de bihelînin. Bi niyaza hindê ku me bikin ereb, tirk yan faris! Hin caran warên me şewitandine û hin caran jî xelkên xwe anîne li ser cih û warên me bi cih kirine. Helbet ev ji bo wan xewneke, lê berdewam hewil didin. Nemaze di van sîh salên dawiyê de, li Kurdistanê başûr encam dayîne. Belê, pîlanên wan ji bo bi erebkirina kurdên başûr, ji mêj ve dest pê kirîye. Ji aliyekî ve bi hezaran gundên li ser sinoran bombebaran kirin û ter hişk bi hev re şewitandin, xelkê me veguhaztî ordogayên berteng û kirin bin kontrola leşkerê faşî. Bi hezaran jî veguhaztîne deverên jêrî Îraqê û bi dehhezaran jî ereb anîne ser gundên me û ji xwe re talan dikin. Pîlan û nexşa erebkirina kurdên başûr bi germî dihat meşandin û bi hemî rê û şiyânên xwe li dijî gelê kurd dixebitîn. Dixwaztî kurdan ji mey-

danê rakîn û doza pîroza wan jî binax bikin. Ev rûdan û birîn bûne sedemên nivîsîna çendîn çîrok û helbestan. Nivîskarên xweragir û kurdperwer, bi hemû hêzên xwe li dijî wan pîlanên genî rawestiyan. Lê dîsan jî, faşiyên Îraqê dikanîbûn gelek qonxan bibirin û erebkirina kurdan pêş de bibin. Wek li bajarên Ênsîfînê, Akre, Ênzala, Sêmelê, sincarê, Kerkûkê û Xaneqînê. Qanûn derxistin ku yekî kurd ewê nikaribe erd û xaniyan bikire. Ewê nikaribe hotêl û xaringehan bi navê xwe çêke. Pere didan kurdên ji wan bajaran - nemaze ji Kerkûkê - derkevin û li bajarekî din ji erd pêşkêşî wan dikin. Dixwestin bi hemû rîyan kurdan ji hev belav bikin. Lewre vê rewşa aloz û bi tirs Ebdulla Pêşew hejand û ev helbest vehand. Werin em bi hev re bixwînin:

BI EREB KIRIN

Ji esmana nehata me
 Ne mêvan im.
 Berî dîrokê,
 Kaniyek bûm li vira der bûm.
 Berî dîrokê,
 Agirek bûm li vira hêl bûm.
 Bar kin, herin!
 Ji bilî min, kanî kesên din têr av nakin!
 Ji bilî min, dargûz li kesê din sîberê nakin!
 Bar kin herin!
 Tovê we li zeviya me şîn nabe, dimre.
 Mêrga me di bin piyên garana we de agir e.
 Heta dartûya me jî ewê biazire
 Colankê ji bo zarokên we ranagire!
 Bar kin herin!
 Fêkiyên darên me, xav û kal in,
 Ava me şor e,
 Hingivê me di devê we de tal e.
 Bar kin herin!
 Bar kin herin!⁽¹¹⁾

Dîrok şahid e ku berî nuha bi hezaran sal em li ser axa Kurdistanê jiyan e û belge-

yên me jî hene. Belê, hêştan dewletên deverê û sinorên niha tune bûn, dema ev welat hebû. Kes nikare vê rastiye binax bike û navê kurdan ji nexşeya çîhanê bibe. Lê mixabin ji serê sedan salan ve ye ku ev welat hatiye dagîr kirin. Di demên Osmanî û Sefewîyan de û heta digehîje dema Şerê Cihaniyê yekem, ku bi vî rengî sinor hatin kêşan û welatê me di nav çar dewletan de dabêş kirin. Kurd gelekî aştxwaz e û bi dirêjîya dîrokê, zulm û sitem li tu gelên din nekiriye. Lê berdeham tadayî, wêrankirin û sotin pişka wî bûye. Ji lewre vê jî tim berevanî li hebûna xwe kiriye û heta niha bi sedhezaran şehîd pêşkêşî ve doza xwe ya pîroz kiriye. Di gel hindê jî, gelê kurd alayê biratî û dostaniyê bilind kiriye, lê dijmin bi agir û asinî bersiva wî daye. Ji ber hindê jî, ew neçer maye ku, dest bavêje tivengê û xwe ji hêrişên hov û dirinda biparêze. Bi dehan karesatên diltezîn û xwînwawî hatine serê gelê kurd, ew jî bi destên rijemên cîran, yê ku Kurdistan dagîr kirine. Bo nimûne: Qirkirina geliyê Zilan û ya Dêrsimê, serbirîna Mehabadê, karesata Helebçê, hêrişên enfala û reva mezin ya sala 1991ê. Ew hemû bi serê gelê kurd hatin. Ji aliyekî ve hemû birînen kûr in di dilê kurdan de û ji aliyê din ve jî pîneyên reş in bi navçavên biratiya saxte û mirovatiya bêdeng ve! Lê dema kurd daxwaza azadî û serxwebûna xwe dikin, êdî ew şofînist û regezperist in, cudaxwaz û terorist in! Belê, Pêşewê helbestê divêhîne û ji tevaya gelên çîhanê re dide xuyakirin ku kurd dixawzin ji pencên hovan rizgar bibin. Serbest û serbilind bijîn. Ew mirov in û xwe diparêzin.

ÇIMA ŞOFÎNIST IM ?!

Ev e Vêyetnamî,
Bo Vêyetnamê serê xwe diçemînin.
Felestîni, ji bo dilopeke avê,
Bo her kevrekî felestîne,
Dijîn û dimrin.
Eger ez jî daxwaz bikim
Di Kurdistaneke azad e
Serbest bijim wek mêran
Neku parçekirî li bin nigan.
Çima şofînist û xweperist im ?!
Çima şofînist û xweperist im ?!(12)

Ew kurdperwerekê dilsoz e û Kurdistanîyekî xemxur e. Ji bo wî Kurdistan yek e û

çî cudahî di navbera axa pîroz de nîne. Serê yekî li Qamişloyê diêşe, xwe jê re dike Espîrîn. Destê yekî li Mehabadê dişkê, xwe jê re dike gulte û gopal. Yek li Diyarbekirê dikeve zîndanê, xwe jê re dike betanî û êzink. Ji bo birçiyên Silêmaniyê, xwe dike nan û av. Ew Kurdistanî ye û di hevpeyvîneke xwe de, vê rastiye dide xuyakirin:

- Ez xwe bi xelkê Qamişlo, Mehabad, Diyarbekir û Silêmaniyê dizanim. Çend pîtey bi Hevlêrê dikim, hinekî jî xemxur û guhveçiniyê dengûbasên her bosteka axa Kurdistana mezin im.⁽¹³⁾

Ew jî bo Kurdistana azad û serbixwe dixebite, dinivîse û bawerîya wî bi bilindkirina Alayekê heye ku ew li ser tevaya çiya, avahî û deverên Kurdistanê li ba bibe û xwe bihejîne. Ew di helbesteka xwe de, dilê xwe wisa bê perde û bi eşkera-yî vala dike:

ALA

Dostên min! Baş bizanin.
Dijminên min! Baş bizanin.
Min çuqasî bawerî bi Zerdeşt, Avêsta û Xwedê heye.
Hezar carî pêtir
Min bawerî bi bilindkirina Alayî heye.⁽¹⁴⁾

Bi dehan boblat û karesatên mezin û dilşewat, di dîroka nêzika gelê kurd de hene û hemûyan jî bi destên rijêma faşîst û xwînrêjî ya Îraqê encam dane. Her kurdek, belku her mirovekî ku navê Sedam bihîstibe, yekser dibêje: "Bikuj û xwînmijê gelê kurd e." Ma kî dikare karesata Helebçê, qirkirina Enfala 1988 ê û heta digîhê reva mezin a bihara 1991 ê, jî bîr bike. Mirov bêje celad, bikuj, sozanî, xwînrêjî û Hîtlêr jî hêştî kêm e. Belê, di gel van sitema jî, dîsan pirniya partiyên Kurdistana başûr, serok û nûnerên xwe dişînin cem Sedam û wî maçî dikin! Belê, ew maçên wan dilê pirniya xelkê kurd êşand û birînen wan jî kûr kirin. Heta dostên gelê kurd jî, hêbetî man û gelekî nerazîbûna xwe jî, beramber maçên wan diyar kirin. Ev yek bû sedem ku çendîn ronakbîr û nivîskarên kurd li dijî binivîsin. Ebdulla Pêşewê şair, di helbesteka xwe de, bi hemî hêza xwe li dijî seredan û maçîkirina serokên kurdan, bo Sedamê hov û dirinde, radiweste û lanetan lê tine. Belê, Pêşewê helbestvanekî rastgo û bi cerg e.

Ew berdeham helwesta xwe beramber tevayîya rûdanên gelê kurd destnîşan dike. Hemeseîd Hesên dibêje:

- Pêşew şairekî bi navûdeng e, rastgoyî û netirsî xesletên eşkere yên helbestên wî ne, wan maçên serokên kurdan ew hejand û bêhna wî teng kir, neçar ma ku di helbesteke xwe de, hest û helwesta xwe bide der.⁽⁶⁵⁾

Ew helbesta xwe bi vî rengî dest pê dike:

MAÇ

Ewê te givaştî dest nebû
Ejdehayekî pêncser bû.
Ewê te maçî kir rû nebû
Dariştina yasa daristanê
Dîwarê Berlîn
Simê kerî bû.
Ewê dikeniya dev nebû
Navrana qehpê
Binzikê kûçik
Sopeka Hitlerî bû.⁽⁶⁶⁾

Pêşew gelek salên jiyana xwe li xerîbiyê borandiye û vê dûriyê dilê wî helandiye û birînên wî kûr kirine. Ew bi dirêjîya bîst salan li derveyî welar maye. Bîst salên mişextiyê, dût ji kes û karan, ji heval û dostan, ji gund û bajêrên Kurdistanê. Ew di hevpeyvîneka xwe de dibêje:

- Bîst salên mişextbûnê, ji bo min xwendingehêka xoştîviya Kurdistanê û xelwêgehêka nêzîkbûna neteweyî bû.⁽⁶⁷⁾

Ew di helbesteke xwe de vê evîna mezin, bi vî rengî xuya dike:

Zevî distire ji bo baranê.
Çiya ji bo teyrê baz
Rûbar û çem ji bo nerawestanê.
Roj ji bo asoyê
Agirperês ji bo atêşgehê
Ba ji bo rakê darê
Stêr û heyv ji bo spêdê
Ez jî ji bo te Kurdîstana min.
Ez jî ji bo te.⁽⁶⁸⁾

Ebdulla Pêşew, dût ji warê xwe jiya ye. Çimkî welatê wî di bin kontrola faşîyan de bûye û wî ji neşiyaye vegere. Edî xewnan pê ve dibîne. Dilê xwe xweş dîke hêviyên xwe geş dîke. Her ew "Eger" bi xwe ronahiyê dide ruha wî û baweriyên wî bi vegere. Çimkî ji bo wî, çendîn rêyên vegere hebûn, lê diviya bû serê xwe biçemîne û bikeve bin sîbera faşîyan! Wî ew nekîr û derdê xerîbiyê kêşa û li benda roja geş ma. Belê, mirov ji vê helbesta wî xuya dîke ku, welat di nav xewna wî de ye. Lewre ew dixwaze vegere û mîna berxikê sava, têr giya paqij ya deşt û zozanên Kurdistanê bixwe. Ji her kaniyekê, qurçeka avê vexotin. Mîna sivora, li ser dargûza bilîze. Ew hemî rojên zarokîya xwe bi bîr tîne. Jiyan her ew e ya ku li ser gir, zir û kolanên welat dibore. Ji lewre mezin dibên: Şam şekir e, lê welat şêrîntir e. Belê, eger welat û axa pîroz, ew qas şêrîn û xweş neba, ewê çawa hewqas xelke xwe li ser bidana şêhîdkirin? Jiyan bê welat nabe, werin em bi hev re vê heilbestê bixwînin, ka çawan ji kûratiya dil û mejiyê wî derdikeve.

EGER EV CARE BÊME VE

Eger vê carê bêm:

Siharan, dê wek berxekî sava
Xwe di nav giya paqij de,
bigewizînim û têr giyayê tîj vecim.

Ta biwestim û dê laşê xwe
Di xunava sar hisîm.

Eger vê carê bêm:

Wek sivorey, dê li ser dargûzên bilind bigerim.

Mîna ewrekî nizim,

Ezê li ser mêtêgên kesk, çerxan vedim.

Wek şengebiyê, dê bi ser rûbarî de

Bi ser giş zinaran de, xwe şûr kim.

Ax! Bes vê carê bêm!

* * *

Eger vê carê bêm:

Ezê ji serê memkên her kaniyekê,

Qurteke av vexome.

Ezê hemîyan bikime diya xwe.
 Di her şikeftê de,
 Ezê şevêkê, serê xwe li ser kevrekê deynim û
 Gişan bikime landika xwe.
 Eger vê carê bêm...⁽⁹⁾

Wî bi dirêjîya bîst salan, welatê xwe di xewna xwe de didit. Lê xewna ruhê wî ya westiyayî aram nedikir û dilê wî yê damay cna û geş nedikir. Ji ber hindê jî, dema Kurdistan rizgarbû, ew bi vî rengî pesin dide:

-Xweştirîn rojên jiyana min, rojên serhildan û rizgarkirina bajar û gundên Kurdistanê bûn.⁽¹⁰⁾

Belê, piştî bîst salên dûriyê, ew digihîje hêviyên xwe û di nêziktirîn delive de vedigere Kurdistanê, ji bo ku ji nêzik de xebatê bike û rolekê di pêşveçûna gelê xwe de bibîne. Lê hezar heyf û mixabin ku, şerê birakujiyê, dîsan destpê dîke û hêviyên wî dikuje. Ew bi hemî hêza xwe li dij şerê birakujiyê ye. Nikare vî şerî qebûl bike û bi bawerîya wî, çî sedem nînin ku divê şerê birakujiyê bête kirin, divê neête kirin. Çimkî ji ziyane pêvetir tiştekî jî bo gelê kurd nîne. Lewre ew bi aşkerayî dibêje:

- Li cem min, çî tiştek pakanê jî bo şerê birakujiyê nake. Pîstirîn şer, namerdîrîn şer, bênamûstirîn şer, şerê birakujiyê ye.⁽¹¹⁾

Belê, ew vê carê bi çavên xwe şerê xwekujiyê dibîne. Wî qet bawer nedikir ku ev şerênîxa partiyên kurdî - nemaze piştî peydabûna vî delîva dîrokî jî bo gelê kurd- bigihîje vî rewşa aloz û wêrankar. Ev cara yekê ye ku Kurdistan başûr bi vî rengî dîkeve jêr kontrola kurdan. Ew bi xwe bibîne hakim û perlemana xwe helbijêrin û dewletê jî bi rê ve bibin. Hemî dinê bi çavêkî din temaşayî doza kurdî dikir û wesana hizirî dikirin ku, kurd dikarin dewleta xwe ava bikin û demokrasîyê jî bi çespînin! Ji bo vî çendê jî bi her awayî alîkariya kurdan kirin. Ji aliyekî ve, kurd jî êrişên Sedam parastin û xetta (parelela) 36an danîn û jî aliyê din ve jî bi dehan rêxistinên mirovayeti hinartin û bi sedan gundên wêrankirî avakirin û Kurdistan xistin rewşek baştir û pêşketitir. Lê dîsan mixabin ku, partiyên kurdî, bi vî şerî, ruhê xelkê me jî kuştin, hêviyên wî binax kirin û êdî her kes hewil dide ku vî Kurdistanê xweş çol bike û bi çî rîya hebe jî xwe bigihîne welatekî Ewropa. Belê, xelk jî ber van karên ne kurdane û ne mirovane direvin û di dawiyê de Pêşew jî Kurdistan hêla. Çawa dikare bimîne:

-Li Bajarê Hevlêrê derketina derve mîrxasiyek bû. Min bi çavên serê xwe bira-

Birakujî, weşanên Avesta

kujî dît... Her dil e û tê kuştin. Her beraet e û tê wergirtin. Her mal e û deriyê wê tê şikandin. Her xanî ye û tê talan kirin. Her xortê kurd e û li ser bîr û baweriyên xwe ji mal tete deranîn û bê serûşûn dibe. Her namûs e û tê kirêt kirin... Kurdistanê min ya Enfal-kirî dîsan tete Enfal kirin!⁽¹²⁾

Çiroka evîna Pêşew û Kurdistanê, mîna eşqa qaremanên çiroka Somersit Momî lê hat: Sûre û Salî, du evîndarên mezin bûn. Deng û basên wê evîna gerim li wan dîrûbera belav bûbû. Carekê keştîvanekî pêwîstî bi karkeran hebû, êdî wî Sûre serxweş kir, di gel xwe bir û jî wê giravê dîrêxist. Êdî vegera wî zehmet bû. Bi dirêjîya 30 salan keçik li benda wî bû. Di delîvekê de Sûre tete giravê. Lê evîndara wî ne mîna berê xweşik û rind mabû û ew jî pîr, qelew

û kirêt bibû. Xemen evîne û derdê dûriyê hind eşandibû ku, dema di odekê de gehiştin hev, hevdu nas nekirin. Her yek bi aliyekî de çû!

Belê, dema Pêşew jî, piştî 20 salan vegeriya, dît ku welat wêran bûye û şerê birakujiyê jî birîn kûr kirine. Êdî bi dilê şikestî, ji Kurdistanê derdikeve û vedigere Ewropa. Lê ne vala û bê helwest. Berî ku derkeve li bajarê Hevlêrê semînerêkê dide û tete de, helbestên agirîn li dij birakujî û partiyên kurdî dixwîne. Tif û lanetê li wan kesan tîne ku dibine sedemê wî şerê qirêj û xwekuj. Ew bi vî rengî li ser şerê birakujiyê dinivîste:

BIRAKUJI

Di vî niştîmanê çarereş de,
 Çî maye we dabêş nekirî, mîna rezê xwe?
 Her bi şehîda serê me bilind bû,
 We ew jî kirin wek pezê xwe!?

Ditirsim pênuşekê helgirim.
 Ditirsim kirasekî li xwe kim.
 Rûyê we reş be.
 We reng jî, dabeş kirin!
 Bêjim: Xwendkar yan qutabî?
 Jin yan afret?
 Rûyê we reş be.
 Ta peyvên nav ferhenga jî,
 We dabeş kirin.
 Du kinarên zêyê nemiran,
 Xanî û Hacî jî, we dabeş kirin.
 Ax, av û agir jî, we dabeş kirin.
 Ka we çî hişt?
 Ka we kî hişt?
 Ta we qehpe, diz û rêbir jî dabeş kirin.
 Mîna zirtekê gakuş, we niştîmanek kire du beş.
 Bajar bi bajar, gund bi gund,
 Li her malekê, we agirdan jî kire du beş.
 Xelkê dîrokek heye,
 Me du dîrok hene.
 Hemî dinê serokek lê bela ye,
 Me ji wan jî, du hene!? (93)

Xelk Ebdula Pêşewî wek helbestvanê netewê kurd dinase. Ew sîmbola kurdayetiyê ye û niha jî, li ser helwesta xwe maye. Wî di nav tu rêxistin û partiyan kurdî de kar nekiriye, lê tevan rêz û hurmet jê ra girtiye. Ew li dij tevaya dagîrkeran xebitiye û her partiyeka kurdî, kêmasiyeka netewî kiribe, wî li dij nivîsiye û her kesê ku li dijî doza kurdî bûye, wî lanet û tif lê barandîye. Ew ji bo gelê kurd dinivîse, nemaze ji bo rênçer û hejaran. Lewran ew di dilê pîrniya xelkê kurd de ye û cihên tiliyên wî jî, li ser nexşa helbesta nû ya kurdî heye.

Pêşew, helbestvanekî xwedan taqet û şîyanên bilind e. Zimanê wî cemawerî ye û ji bo hejarên gelê kurd dinivîse. Diruşmê wî yê here mezin, kurdayetî ye û ji bo kurd û Kurdistaneka azad û demokrat dijî. Helbest li cem wî, berî her tiştî helwest e. Mîna pîrniya şairên welatparêz, pêtir pîrey bi naverokê dike. Lewra jî, carna helbestên wî peyvîneka normal e û ji qalibê xwe derdikeve û dibe gotareka siyasî. Lê ew wê çendê jî, bi bawerî dike û wê rastiya xwe jî naveşêre.

Ebdulla Pêşew, di sala 1947ê de, li gundê Bêrkot, li nêzik bajarê Hevlêrê jî dayik bûye. Du salî bûye demê bavê wî mirî ye. Zaroktiya wî hewqas tal û dijwar bûye ku naxwaze bîne bîra xwe. Her li wî bajarî xwendina xwe qedandîye û di sala 1970 - 1973an de, mamostayî kiriye. Dûre çûye Sovyeta berê û di sala 1985an de, şehadetname doktorayê li ser edeba kurdî wergirtiye. Her ji destpêka sala 1961ê û vir de, helbestan dinivîsîne. Niha jî li welatê Finladayê penaber e. Min helbestên di wê lêkolînê de, bi kar anîn, ji tîpên erebî û kurmançiya jêrî kirîne tîpên latîni û kurmançiya jorî. Hêviya min ewe ku, xwendevanên kurmançiya jorî, feydeyê jê bibînin û çihana helbestvaniya wî, ji nêzik ve nas bikin. Heta niha wî ev berhemên jêr çap kirine:

1. Firmêsk û zam. Helbest, 1967.
2. Bitî şikaw. Helbest, 1968.
3. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972.
4. Şew niye xewintan pêwe nebînin. Helbest, 1980.
5. Sedan sale. Belavoka helbestan, 1982.
6. Duwazde wane bo minalan. Helbest, 1985.
7. Birakujî. Helbest, 1994.

ÇAVKANÎ:

1. Pêşgotina dîwana Birakujîyê 1997.
2. Her ew çavkanî, 1997.
3. Kovara Rabûn. Hejmar 9, sal 1994, rûp 67 - 68. Swêd. Soma ji farisî wergerandiye kurmançiya jêr.
4. Rojnama Xebat, hejmar 610, sal 1991, rûp 9. Kurdistanê başûr.
5. Kovara Rêggy Aştî û Sosyalist. Hejmar 26, sal 1991, rûp 147.
6. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 68, 69.
7. Her ew çavkanî, rûp 50 - 54.
8. Şew niye xewintan pêwe nebînim. Helbest, 1980, rûp 58, 59.
9. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 9.
10. Her ew çavkanî, rûp 28.
11. Her ew çavkanî, rûp 25, 26.
12. Her ew çavkanî, rûp 22.
13. Rojnama Kurdistanî Nwê. Hejmar 2692, sal 1992, rûp 6. Kurdistanê başûr.
14. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 23.
15. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 20.
16. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 19.
17. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanê başûr.
18. Rojnama Berxwedan. Ilûna 1991 ê, rûp 22.
19. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 73 - 79.
20. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanê başûr.
21. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 6.
22. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 7,8.
23. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 15-18.

û paryê nan peyda bike. Wî li Lîbyayê kar kir û paşî jî, li Fînlendayê bû akincî û nuha derdê penabiriyê dikêşe. Belê, ew pîrniya xortaniya xwe ji welatê xwe dûr dijî, ditîna kes û karan, dost û hevalan, gund û bajarên Kurdistanê lê dibe hizret û bi tenê di xewnan de diçe seredana welêt. Çimkî welat di xwîna wî de ye. Werin em vê helbesta wî bixwînin û derdên wî binasin.

ÇEND PEYV DI DERBAREYÎ DILÊ MIN DE

Dilê min mîna vagona tirênê ye
 Hezar û yek rawestgeh hene.
 Li her rawestgehekê disekine,
 Rêwiyekî li wir dihêle.
 Rêwiyekî din dêl wî ve wî radike.
 Lê her ji demê dilê min bûye vargon
 Rêwiyekî xeyidî tê de ye.
 Li qulaçeka vê dinyayê.
 Naête xwarê. Naête xwarê.
 Ev rêwî li pey navê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî li pey çavê xwe sergerdan e.
 Ev rêwî, birîna min e.
 Ev rêwî gîrnijîn û girîna min e.
 Ev rêwî Kurdistan e.
 War û hêlîna yekem, evîna min e.⁽⁸⁾

Ew ji dil dixwaze, rewşa aloz û kembaxa gelê kurd, ji bo zarokan vegere. Ew dixwaze van karesat û wêrankirinên li welatê wî çê dibin, bike çîrok û helbest, ji bo ku zarok ji bîr nekin û her dem li ber çavên wan be. Ew dizane ku, dijmînê gelê kurd har û dirinde ye, hemû rîyan bi kar tîne, ji bo ku çî şûnewarên vî welatî jî nemînin. Bajâr û gundan dişewirtînin. Kultur û şaristaniyeta me binax dikin. Her tiştî berze bikin. Lewre ew zaroka agehdarî hemû rûdanan dike.

Belê, wî duwazde ders ji zarokan re nivîsne û divê neyêne ji bîr kirin. Di nav xwîna wan de bê û biçê, ta ku tola xwe bigrin û berevaniyê ji doza xwe ya adilane re bikin. Ew dizane zarok, xort û mêrên pêşerojê ne û avakirina vî welatê talan û wêrankirî, wê bikeve ser milên wan. Ew wan hişyar dike û rihên xebar û xweragirtinê, di dil û mejiyên wan de diçîne. Bi hizreke kûr û bi form û navcro-

keka geş û bi hevok û peyvên resen, van dersan divêhîne û ji zarokên Kurdistanê re dibêje:

Zarokno!
 Hûn in ên ku pengavê bişilqînin.
 Hûn in ên ku bîvelerza
 sibe kaniyê biteqînin.
 Hûn in ên ku sibe sinorên çêkirî dişikînin.
 Xelekên zincîra qetyayî,
 Girê didin û dişidînin.
 Hûn in ên ku sibe li Qamişlî
 Li Diyarbekira şêx Seidî
 Li Silêmaniya birîndar
 Li Mehabada Qazî
 Baweriyê bi yek felsefê tînin.
 Hemû têdîgehên:
 Ewê kurd be, bereyê nû be.
 Divê xarna rêya yekgirtina kurda pê be.⁽⁹⁾

Li her welatî gora serbazê wînda heye û sîmbola qehremanî û mîrxasiya wî welatî ye. Lê mixabin welatekî me yê azad û serbixwe nîne, çimkî dijmînan ew dagîr kiriyê û paşê jî hemû berhemên wî ên sererd û binerd gişt talan kirine. Ewe sedan sal in ku gelê kurd xebateka gerim û bê rawestan dike, lê hîn jî ji dest û pencên dijmînan rizgar nebûye. Her kes dizane ku bi sedhezaran şehîdên Kurdistanê hene û tu dikarî li her bosteka axê, gora şehîdeki bibînî. Dijmînan her çî çekên sotin û qirkirinê, yê giran û yê qedexê jî tê de, li dij gelê kurd bi kar anîne. Ev çend serhildan û şoreşên kurdî ne ku li ber çavan bi xwînan, wêrankirin û şewitandinê tê diên, lê gelê kurd her li ber xwe dide û bi bindestiyê razî nabe. Pêşew di vê helbesta xwe de, ji tevayîya cîhanê re dide xuyakirin ku ew Kurdistan çêhîdên wê pir in û her kes dikare wan bibîne. Belgeyên vê yekê jî li hemî cih û deverên welatê me hene. Belê, dema wêfdek, xurûbek were seredana welatê me, ew tacegulên xwe li kîjan cihî deynin jî, ew cih gora Leşkerê Wînda ye...

LEŞKERÊ WÎNDA

Dema heyetek diçe cihêkî

Ji bo gora Leşkerê Winda,
 Dibe tacegulekê.
 Eger sibe
 Heyetek bê welatê min
 Ji min bipirse:
 "Kanê gora Leşkerê Winda?"
 Ez dê bêjim:
 - Ez benî!
 Li kenarê her coyê
 Li ser sekuya her mizgeftê
 Li ber deriyê her malê,
 Her dêrê,
 Her şikeftê,
 Li ser zinarê her çiyayî,
 Li ser dara her baxçeyî,
 Li Kurdistanê,
 Li ser her bosteka erdî,
 Li ser her gezeka esmanî,
 Me tirse!
 Hinekî serê xwe biçemine û
 Tacegula xwe deyne.⁽¹⁰⁾

Dijminên gelê kurd, berî sedan sala, xelkê me ji cih û warên bab û bapîran derxistinê û mişextî deverên dûtî Kurdistanê kirine û carna jî berê wan dane çol û biyarên germ û hişk. Bi vê pîlanê dixwazin kurdan ji hev cihê bikin û kûratiya sitratîcî têk bidin û xelkê me di nav xwe de bihelînin. Bi niyaza hindê ku me bikin ereb, tirk yan faris! Hin caran warên me şewitandine û hin caran jî xelkên xwe anîne li ser cih û warên me bi cih kirine. Helbet ev ji bo wan xewneke, lê berdewam hewil didin. Nemaze di van sîh salên dawiyê de, li Kurdistanê başûr encam dayîne. Belê, pîlanên wan ji bo bi erebkirina kurdên başûr, ji mêj ve dest pê kirîye. Ji aliyekî ve bi hezaran gundên li ser sinoran bombebaran kirin û ter hişk bi hev re şewitandin, xelkê me veguhaztîna ordogayên berteng û kirin bin kontrola leşkerê faşî. Bi hezaran jî veguhaztîna deverên jêrî Îraqê û bi dehhezaran jî ereb anîne ser gundên me û ji xwe re talan dikin. Pîlan û nexşa erebkirina kurdên başûr bi germî dihat meşandin û bi hemî rê û şiyânên xwe li dijî gelê kurd dixebitîn. Dixwaztîna kurdan ji mey-

danê rakîn û doza pîroza wan jî binax bikin. Ev rûdan û birîn bûne sedemên nivîsîna çendîn çîrok û helbestan. Nivîskarên xweragir û kurdperwer, bi hemû hêzên xwe li dijî wan pîlanên genî rawestiyan. Lê dişan jî, faşiyên Îraqê dikanîbûn gelek qonxan bibirin û erebkirina kurdan pêş de bibin. Wek li bajarên Ênsîfînê, Akre, Ênzala, Sêmelê, sincarê, Kerkûkê û Xaneqînê. Qanûn derxistin ku yekî kurd ewê nikaribe erd û xaniyan bikire. Ewê nikaribe hotêl û xaringehan bi navê xwe çêke. Pere didan kurdên ji wan bajaran - nemaze ji Kerkûkê - derkevin û li bajarekî din ji erd pêşkêşî wan dikin. Dixwestin bi hemû rîyan kurdan ji hev belav bikin. Lewre vê rewşa aloz û bi tirs Ebdulla Pêşew hejand û ev helbest vehand. Werin em bi hev re bixwînin:

BI EREB KIRIN

Ji esmana nehata me
 Ne mêvan im.
 Berî dîrokê,
 Kaniyek bûm li vira der bûm.
 Berî dîrokê,
 Agirek bûm li vira hêl bûm.
 Bar kin, herin!
 Ji bilî min, kanî kesên din têr av nakin!
 Ji bilî min, dargûz li kesê din sîberê nakin!
 Bar kin herin!
 Tovê we li zeviya me şîn nabe, dimre.
 Mêrga me di bin piyên garana we de agir e.
 Heta dartûya me jî ewê biazire
 Colankê ji bo zarokên we ranagire!
 Bar kin herin!
 Fêkiyên darên me, xav û kal in,
 Ava me şor e,
 Hingivê me di devê we de tal e.
 Bar kin herin!
 Bar kin herin!⁽¹¹⁾

Dîrok şahid e ku berî nuha bi hezaran sal em li ser axa Kurdistanê jiyan e û belge-

yên me jî hene. Belê, hêştan dewletên deverê û sinorên niha tune bûn, dema ev welat hebû. Kes nikare vê rastiye binax bike û navê kurdan ji nexşeya çîhanê bibe. Lê mixabin ji serê sedan salan ve ye ku ev welat hatiye dagîr kirin. Di demên Osmanî û Sefewîyan de û heta digehîje dema Şerê Cihaniyê yekem, ku bi vî rengî sinor hatin kêşan û welatê me di nav çar dewletan de dabêş kirin. Kurd gelekî aştxwaz e û bi dirêjîya dîrokê, zulm û sitem li tu gelên din nekiriye. Lê berdeham tadayî, wêrankirin û sotin pişka wî bûye. Ji lewre vê jî tim berevanî li hebûna xwe kiriye û heta niha bi sedhezaran şehîd pêşkêşî ve doza xwe ya pîroz kiriye. Di gel hindê jî, gelê kurd alayê biratî û dostaniyê bilind kiriye, lê dijmin bi agir û asinî bersiva wî daye. Ji ber hindê jî, ew neçer maye ku, dest bavêje tivengê û xwe ji hêrişên hov û dirinda biparêze. Bi dehan karesatên diltezîn û xwînwawî hatine serê gelê kurd, ew jî bi destên rijemên cîran, yê ku Kurdistan dagîr kirine. Bo nimûne: Qirkirina geliyê Zilan û ya Dêrsimê, serbirîna Mehabadê, karesata Helebçê, hêrişên enfala û reva mezin ya sala 1991ê. Ew hemû bi serê gelê kurd hatin. Ji aliyekî ve hemû birînen kûr in di dilê kurdan de û ji aliyê din ve jî pîneyên reş in bi navçavên biratiya saxte û mirovatiya bêdeng ve! Lê dema kurd daxwaza azadî û serxwebûna xwe dikin, êdî ew şofînist û regezperist in, cudaxwaz û terorist in! Belê, Pêşewê helbestê divêhîne û ji tevaya gelên çîhanê re dide xuyakirin ku kurd dixawzin ji pencên hovan rizgar bibin. Serbest û serbilind bijîn. Ew mirov in û xwe diparêzin.

ÇIMA ŞOFÎNIST IM ?!

Ev e Vêyetnamî,
Bo Vêyetnamê serê xwe diçemînin.
Felestîni, ji bo dilopeke avê,
Bo her kevrekî felestîne,
Dijîtin û dimrin.
Eger ez jî daxwaz bikim
Di Kurdistaneke azad e
Serbest bijîm wek mêran
Neku parçekirî li bin nigan.
Çima şofînist û xweperist im ?!
Çima şofînist û xweperist im ?!(12)

Ew kurdperwerekê dilsoz e û Kurdistanîyekî xemxur e. Ji bo wî Kurdistan yek e û

çî cudahî di navbera axa pîroz de nîne. Serê yekî li Qamişloyê diêşe, xwe jê re dike Espirîtn. Destê yekî li Mehabadê dişkê, xwe jê re dike gulte û gopal. Yek li Diyarbekirê dikeve zîndanê, xwe jê re dike betanî û êzink. Ji bo birçiyên Silêmaniyê, xwe dike nan û av. Ew Kurdistanî ye û di hevpeyvîneke xwe de, vê rastiye dide xuyakirin:

- Ez xwe bi xelkê Qamişlo, Mehabad, Diyarbekir û Silêmaniyê dizanim. Çend pîtey bi Hevlêrê dikim, hinekî jî xemxur û guhveçiniyê dengûbasên her bosteka axa Kurdistana mezin im.⁽¹³⁾

Ew jî bo Kurdistana azad û serbixwe dixebite, dinivîse û bawerîya wî bi bilindkirina Alayekê heye ku ew li ser tevaya çiya, avahî û deverên Kurdistanê li ba bibe û xwe bihejîne. Ew di helbesteka xwe de, dilê xwe wisa bê perde û bi eşkera-yî vala dike:

ALA

Dostên min! Baş bizanin.
Dijminên min! Baş bizanin.
Mîn çuqasî bawerî bi Zerdeşt, Avêsta û Xwedê heye.
Hezar carî pêtir
Min bawerî bi bilindkirina Alayî heye.⁽¹⁴⁾

Bi dehan boblat û karesatên mezin û dilşewat, di dîroka nêzika gelê kurd de hene û hemûyan jî bi destên rijêma faşîst û xwînrêjî ya Îraqê encam dane. Her kurdek, belku her mirovekî ku navê Sedam bihîstibe, yekser dibêje: "Bikuj û xwînmijê gelê kurd e." Ma kî dikare karesata Helebce, qirkirina Enfala 1988 ê û heta digîhê reva mezin a bihara 1991 ê, jî bîr bike. Mirov bêje celad, bikuj, sozanî, xwînrêjî û Hîtlêr jî hêştî kêm e. Belê, di gel van sitema jî, dîsan pirniya partiyên Kurdistana başûr, serok û nûnerên xwe dişînin cem Sedam û wî maçî dikin! Belê, ew maçên wan dilê pirniya xelkê kurd êşand û birînen wan jî kûr kirin. Heta dostên gelê kurd jî, hêbetî man û gelekî nerazîbûna xwe jî, beramber maçên wan diyar kirin. Ev yek bû sedem ku çendîn ronakbîr û nivîskarên kurd li dijî binivîsin. Ebdulla Pêşewê şair, di helbesteka xwe de, bi hemî hêza xwe li dijî seredan û maçîkirina serokên kurdan, bo Sedamê hov û dirinde, radiweste û lanetan lê tine. Belê, Pêşew helbestvanekî rastgo û bi cerg e.

Ew berdeham helwesta xwe beramber tevayîya rûdanên gelê kurd destnîşan dike. Hemeseîd Hesên dibêje:

- Pêşew şairekî bi navûdeng e, rastgoyî û netirsî xesletên eşkere yên helbestên wî ne, wan maçên serokên kurdan ew hejand û bêhna wî teng kir, neçar ma ku di helbesteke xwe de, hest û helwesta xwe bide der.⁽⁶⁵⁾

Ew helbesta xwe bi vî rengî dest pê dike:

MAÇ

Ewê te givaştî dest nebû
Ejdehayekî pêncser bû.
Ewê te maçî kir rû nebû
Dariştina yasa daristanê
Dîwarê Berlîn
Simê kerî bû.
Ewê dikeniya dev nebû
Navrana qehpê
Binzikê kûçik
Sopeka Hitlerî bû.⁽⁶⁶⁾

Pêşew gelek salên jiyana xwe li xerîbiyê borandiye û vê dûriyê dilê wî helandiye û birînên wî kûr kirine. Ew bi dirêjîya bîst salan li derveyî welar maye. Bîst salên mişextiyê, dût ji kes û karan, ji heval û dostan, ji gund û bajêrên Kurdistanê. Ew di hevpeyvîneka xwe de dibêje:

- Bîst salên mişextbûnê, ji bo min xwendingehêka xoştîviya Kurdistanê û xelwêgehêka nêzîkbûna neteweyî bû.⁽⁶⁷⁾

Ew di helbesteke xwe de vê evîna mezin, bi vî rengî xuya dike:

Zevî distire ji bo baranê.
Çiya ji bo teyrê baz
Rûbar û çem ji bo nerawestanê.
Roj ji bo asoyê
Agirperês ji bo atêşgehê
Ba ji bo rakê darê
Stêr û heyv ji bo spêdê
Ez jî ji bo te Kurdîstana min.
Ez jî ji bo te.⁽⁶⁸⁾

Ebdulla Pêşew, dût ji warê xwe jiya ye. Çimkî welatê wî di bin kontrola faşîyan de bûye û wî ji neşiyaye vegere. Edî xewnan pê ve dibîne. Dilê xwe xweş dike hêviyên xwe geş dike. Her ew "Eger" bi xwe ronahiyê dide ruha wî û baweriyên wî bi vegere. Çimkî ji bo wî, çendîn rêyên vegere hebûn, lê diviya bû serê xwe biçemîne û bikeve bin sîbera faşîyan! Wî ew nekir û derdê xerîbiyê kêşa û li benda roja geş ma. Belê, mirov ji vê helbesta wî xuya dike ku, welat di nav xewna wî de ye. Lewre ew dixwaze vegere û mîna berxikê sava, têr giya paqij ya deşt û zozanên Kurdistanê bixwe. Ji her kaniyekê, qurçeka avê vexotin. Mîna sivora, li ser dargûza bilîze. Ew hemî rojên zarokîya xwe bi bîr tîne. Jiyan her ew e ya ku li ser gir, zir û kolanên welat dibore. Ji lewre mezin dibên: Şam şekir e, lê welat şêrtîr e. Belê, eger welat û axa pîroz, ew qas şêrtîr û xweş neba, ewê çawa hewqas xelke xwe li ser bidana şêhdîkirin? Jiyan bê welat nabe, werin em bi hev re vê heilbestê bixwînin, ka çawan ji kûratiya dil û mejiyê wî derdikeve.

EGER EV CARE BÊME VE

Eger vê carê bêm:

Siharan, dê wek berxekî sava
Xwe di nav giya paqij de,
bigewizînim û têr giyayê tîj vecim.

Ta biwestim û dê laşê xwe
Di xunava sar hisîm.

Eger vê carê bêm:

Wek sivorey, dê li ser dargûzên bilind bigerim.

Mîna ewrekî nizim,

Ezê li ser mêtêgên kesk, çerxan vedim.

Wek şengebiyê, dê bi ser rûbarî de

Bi ser giş zinaran de, xwe şûr kim.

Ax! Bes vê carê bêm!

* * *

Eger vê carê bêm:

Ezê ji serê memkên her kaniyekê,

Qurteke av vexome.

Ezê hemîyan bikime diya xwe.
 Di her şikeftê de,
 Ezê şevêkê, serê xwe li ser kevrekê deynim û
 Gişan bikime landika xwe.
 Eger vê carê bêm...⁽⁹⁾

Wî bi dirêjîya bîst salan, welatê xwe di xewna xwe de didit. Lê xewna ruhê wî ya westiyayî aram nedikir û dilê wî yê damay cna û geş nedikir. Ji ber hindê jî, dema Kurdistan rizgarbû, ew bi vî rengî pesin dide:

-Xweştirîn rojên jiyana min, rojên serhildan û rizgarkirina bajar û gundên Kurdistanê bûn.⁽¹⁰⁾

Belê, piştî bîst salên dûriyê, ew digihîje hêviyên xwe û di nêziktirîn delive de vedigere Kurdistanê, ji bo ku ji nêzik de xebatê bike û rolekê di pêşveçûna gelê xwe de bibîne. Lê hezar heyf û mixabin ku, şerê birakujîyê, dîsan destpê dîke û hêviyên wî dikuje. Ew bi hemî hêza xwe li dij şerê birakujîyê ye. Nikare vî şerî qebûl bike û bi bawerîya wî, çî sedem nînin ku divê şerê birakujîyê bête kirin, divê neête kirin. Çimkî ji ziyane pêvetir tiştekî jî bo gelê kurd nîne. Lewre ew bi aşkerayî dibêje:

- Li cem min, çî tiştek pakanê jî bo şerê birakujîyê nake. Pîstirîn şer, namerdîrîn şer, bênamûstirîn şer, şerê birakujîyê ye.⁽¹¹⁾

Belê, ew vê carê bi çavên xwe şerê xwekujîyê dibîne. Wî qet bawer nedikir ku ev şerên xîya partiyên kurdî - nemaze piştî peydabûna vî delîva dîrokî jî bo gelê kurd- bigihîje vî rewşa aloz û wêrankar. Ev cara yekê ye ku Kurdistan başûr bi vî rengî dikeve jêr kontrola kurdan. Ew bi xwe bibîne hakim û perlemana xwe helbijêrin û dewletê jî bi rê ve bibin. Hemî dinê bi çavêkî din temaşayî doza kurdî dikir û wesana hizirî dikirin ku, kurd dikarin dewleta xwe ava bikin û demokrasîyê jî bi çespînin! Ji bo vî çendê jî bi her awayî alîkariya kurdan kirin. Ji aliyekî ve, kurd jî êrişên Sedam parastin û xetta (parelela) 36an danîn û jî aliyê din ve jî bi dehan rêxistinên mirovayeti hinartin û bi sedan gundên wêrankirî avakirin û Kurdistan xistin rewşek baştir û pêşketitir. Lê dîsan mixabin ku, partiyên kurdî, bi vî şerî, ruhê xelkê me jî kuştin, hêviyên wî binax kirin û êdî her kes hewil dide ku vî Kurdistanê xweş çol bike û bi çî rîya hebe jî xwe bigehîne welatekî Ewropa. Belê, xelk jî ber van karên ne kurdane û ne mirovane direvin û di dawiyê de Pêşew jî Kurdistan hêla. Çawa dikare bimîne:

-Li Bajarê Hevlêrê derketina derve mîrxasiyek bû. Min bi çavên serê xwe bira-

Birakujî, weşanên Avesta

kujî dît... Her dil e û tê kuştin. Her beraet e û tê wergirtin. Her mal e û deriyê wê tê şikandin. Her xanî ye û tê talan kirin. Her xortê kurd e û li ser bîr û baweriyên xwe ji mal tete deranîn û bê serûşûn dibe. Her namûs e û tê kirêt kirin... Kurdistanê min ya Enfal-kirî dîsan tete Enfal kirin!⁽¹²⁾

Çiroka evîna Pêşew û Kurdistanê, mîna eşqa qaremanên çiroka Somersit Momî lê hat: Sûre û Salî, du evîndarên mezin bûn. Deng û basên wê evîna gerim li wan dîrûbera belav bûbû. Carekê keştîvanekî pêwîstî bi karkeran hebû, êdî wî Sûre serxweş kir, di gel xwe bir û jî wê giravê dîrêxist. Êdî vegera wî zehmet bû. Bi dirêjîya 30 salan keçik li benda wî bû. Di delîvekê de Sûre tete giravê. Lê evîndara wî ne mîna berê xweşik û rind mabû û ew jî pîr, qelew

û kirêt bibû. Xemen evîne û derdê dûriyê hind eşandibû ku, dema di odekê de gehîştin hev, hevdu nas nekirin. Her yek bi aliyekî de çû!

Belê, dema Pêşew jî, piştî 20 salan vegeriya, dît ku welat wêran bûye û şerê birakujîyê jî birîn kûr kirine. Êdî bi dilê şikestî, ji Kurdistanê derdikeve û vedigere Ewropa. Lê ne vala û bê helwest. Berî ku derkeve li bajarê Hevlêrê semînerêkê dide û tete de, helbestên agirîn li dij birakujî û partiyên kurdî dixwîne. Tif û lanetê li wan kesan tîne ku dibine sedemê wî şerê qirêj û xwekuj. Ew bi vî rengî li ser şerê birakujîyê dinivîste:

BIRAKUJI

Di vî niştîmanê çarereş de,
 Çî maye we dabêş nekirî, mîna rezê xwe?
 Her bi şehîda serê me bilind bû,
 We ew jî kirin wek pezê xwe!?

Ditirsim pênuşekê helgirim.
 Ditirsim kirasekî li xwe kim.
 Rûyê we reş be.
 We reng jî, dabeş kirin!
 Bêjim: Xwendkar yan qutabî?
 Jin yan afret?
 Rûyê we reş be.
 Ta peyvên nav ferhenga jî,
 We dabeş kirin.
 Du kinarên zêyê nemiran,
 Xanî û Hacî jî, we dabeş kirin.
 Ax, av û agir jî, we dabeş kirin.
 Ka we çî hişt?
 Ka we kî hişt?
 Ta we qehpe, diz û rêbir jî dabeş kirin.
 Mîna zirtekê gakuş, we niştîmanek kire du beş.
 Bajar bi bajar, gund bi gund,
 Li her malekê, we agirdan jî kire du beş.
 Xelkê dîrokek heye,
 Me du dîrok hene.
 Hemî dinê serokek lê bela ye,
 Me ji wan jî, du hene!? (93)

Xelk Ebdula Pêşewî wek helbestvanê netewê kurd dinase. Ew sîmbola kurdîyê ye û niha jî, li ser helwesta xwe maye. Wî di nav tu rêxistin û partiyan kurdî de kar nekiriye, lê tevan rêz û hurmet jê ra girtiye. Ew li dij tevaya dagîrkeran xebitiye û her partiyeke kurdî, kêmasiyeka netewî kiribe, wî li dij nivîsiye û her kesê ku li dijî doza kurdî bûye, wî lanet û tif lê barandîye. Ew ji bo gelê kurd dinivîse, nemaze ji bo rênçer û hejaran. Lewra ew di dilê pîrniya xelkê kurd de ye û cihên tiliyên wî jî, li ser nexşaya helbesta nû ya kurdî heye.

Pêşew, helbestvanekî xwedan taqet û şîyanên bilind e. Zimanê wî cemawerî ye û ji bo hejarên gelê kurd dinivîse. Diruşmê wî yê here mezîn, kurdîyê ye û ji bo kurd û Kurdistanê azad û demokratîk dijî. Helbest li cem wî, berî her tiştî helwest e. Mîna pîrniya şairên welatparêz, pêtir pîrey bi naverokê dike. Lewra jî, carna helbestên wî peyvîneka normal e û ji qalibê xwe derdikeve û dibe gotareka siyasî. Lê ew wê çendê jî, bi bawerî dike û wê rastiya xwe jî navesêre.

Ebdulla Pêşew, di sala 1947ê de, li gundê Bêrkot, li nêzik bajarê Hevlêrê jî dayik bûye. Du salî bûye demê bavê wî mirî ye. Zaroktiya wî hewqas tal û dijwar bûye ku naxwaze bîne bîra xwe. Her li wî bajarî xwendina xwe qedandîye û di sala 1970 - 1973an de, mamostayî kiriye. Dûre çûye Sovyeta berê û di sala 1985an de, şahadetname doktorayê li ser edeba kurdî wergirtiye. Her ji destpêka sala 1961ê û vir de, helbestan dinivîsîne. Niha jî li welatê Finladayê penaber e. Min helbestên di wê lêkolînê de, bi kar anîn, ji tîpên erebî û kurmançiya jêrî kirîne tîpên latîni û kurmançiya jorî. Hêviya min ewe ku, xwendevanên kurmançiya jorî, feydeyê jê bibînin û çihana helbestvaniya wî, ji nêzik ve nas bikin. Heta niha wî ev berhemên jêr çap kirine:

1. Firmêsk û zam. Helbest, 1967.
2. Bitî şikaw. Helbest, 1968.
3. Şewnameyê şairêkî tînû. Helbest, 1972.
4. Şew niye xewintan pêwe nebînin. Helbest, 1980.
5. Sedan sale. Belavoka helbestan, 1982.
6. Duwazde wane bo mînalên. Helbest, 1985.
7. Birakujî. Helbest, 1994.

ÇAVKANÎ:

1. Pêşgotina dîwana Birakujîyê 1997.
2. Her ew çavkanî, 1997.
3. Kovara Rabûn. Hejmar 9, sal 1994, rûp 67 - 68. Swêd. Soma ji farisî wergerandiye kurmançiya jêr.
4. Rojnama Xebat, hejmar 610, sal 1991, rûp 9. Kurdistanê başûr.
5. Kovara Rêggy Aştî û Sosyalist. Hejmar 26, sal 1991, rûp 147.
6. Şewnameyê şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 68, 69.
7. Her ew çavkanî, rûp 50 - 54.
8. Şew niye xewintan pêwe nebînim. Helbest, 1980, rûp 58, 59.
9. Duwazde wane bo mînalên. Şam 1985, rûp 9.
10. Her ew çavkanî, rûp 28.
11. Her ew çavkanî, rûp 25, 26.
12. Her ew çavkanî, rûp 22.
13. Rojnama Kurdistanî Nwê. Hejmar 2692, sal 1992, rûp 6. Kurdistanê başûr.
14. Duwazde wane bo mînalên. Şam 1985, rûp 23.
15. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 20.
16. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 19.
17. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanê başûr.
18. Rojnama Berxwedan. Ilûna 1991 ê, rûp 22.
19. Şewnameyê şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 73 - 79.
20. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanê başûr.
21. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 6.
22. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 7,8.
23. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 15-18.

- Pêşew şairekî bi navûdeng e, rastgoyî û netirsî xesletên eşkere yê helbestên wî ne, wan maçên serokên kurdan ew hejand û bêhna wî teng kir, neçar ma ku di helbesteke xwe de, hest û helwesta xwe bide der.⁽⁶⁵⁾

Ew helbesta xwe bi vî rengî dest pê dike:

MAÇ

Ewê te givaştî dest nebû
Ejdehayekî pêncser bû.
Ewê te maçî kir rû nebû
Dariştina yasa daristanê
Dîwarê Berlîn
Simê kerî bû.
Ewê dikeniya dev nebû
Navrana qehpê
Binzikê kûçik
Sopeka Hitlerî bû.⁽⁶⁶⁾

Pêşew gelek salên jiyana xwe li xerîbiyê borandiye û vê dûriyê dilê wî helandiye û birînên wî kûr kirine. Ew bi dirêjîya bîst salan li derveyî welar maye. Bîst salên mişextiyê, dût ji kes û karan, ji heval û dostan, ji gund û bajêrên Kurdistanê. Ew di hevpeyvîneka xwe de dibêje:

- Bîst salên mişextbûnê, ji bo min xwendingehêka xoştîviya Kurdistanê û xelwêgehêka nêzîkbûna neteweyî bû.⁽⁶⁷⁾

Ew di helbesteke xwe de vê evîna mezin, bi vî rengî xuya dike:

Zevî distire ji bo baranê.
Çiya ji bo teyrê baz
Rûbar û çem ji bo nerawestanê.
Roj ji bo asoyê
Agirperês ji bo atêşgehê
Ba ji bo rakê darê
Stêr û heyv ji bo spêdê
Ez jî ji bo te Kurdîstana min.
Ez jî ji bo te.⁽⁶⁸⁾

Ebdulla Pêşew, dût ji warê xwe jiya ye. Çimkî welatê wî di bin kontrola faşîyan de bûye û wî ji neşiyaye vegere. Edî xewnan pê ve dibîne. Dilê xwe xweş dîke hêviyên xwe geş dîke. Her ew "Eger" bi xwe ronahiyê dide ruha wî û baweriyên wî bi vegere. Çimkî ji bo wî, çendîn rêyên vegere hebûn, lê diviya bû serê xwe biçemîne û bikeve bin sîbera faşîyan! Wî ew nekîr û derdê xerîbiyê kêşa û li benda roja geş ma. Belê, mirov ji vê helbesta wî xuya dîke ku, welat di nav xewna wî de ye. Lewre ew dixwaze vegere û mîna berxikê sava, têr giya paqij ya deşt û zozanên Kurdistanê bixwe. Ji her kaniyekê, qurçeka avê vexotin. Mîna sîvora, li ser dargûza bilîze. Ew hemî rojên zarokîya xwe bi bîr tîne. Jiyan her ew e ya ku li ser gir, zir û kolanên welat dibore. Ji lewre mezin dibên: Şam şekir e, lê welat şêrîntir e. Belê, eger welat û axa pîroz, ew qas şêrîn û xweş neba, ewê çawa hewqas xelke xwe li ser bidana şêhîdkirin? Jiyan bê welat nabe, werin em bi hev re vê heilbestê bixwînin, ka çawan ji kûratiya dil û mejiyê wî derdikeve.

EGER EV CARE BÊME VE

Eger vê carê bêm:

Siharan, dê wek berxekî sava
Xwe di nav giya paqij de,
bigewizînim û têr giyayê tîj vecim.
Ta biwestim û dê laşê xwe
Di xunava sar hisîm.

Eger vê carê bêm:

Wek sîvorey, dê li ser dargûzên bilind bigerim.
Mîna ewrekî nizim,
Ezê li ser mêtêgên kesk, çerxan vedim.
Wek şengebiyê, dê bi ser rûbarî de
Bi ser giş zînanan de, xwe şûr kim.
Ax! Bes vê carê bêm!

* * *

Eger vê carê bêm:

Ezê ji serê memkên her kaniyekê,
Qurteke av vexome.

Ezê hemîyan bikime diya xwe.
 Di her şikeftê de,
 Ezê şevêkê, serê xwe li ser kevrekê deynim û
 Gişan bikime landika xwe.
 Eger vê carê bêm...⁽⁹⁾

Wî bi dirêjîya bîst salan, welatê xwe di xewna xwe de didit. Lê xewna ruhê wî ya westiyayî aram nedikir û dilê wî yê damay cna û geş nedikir. Ji ber hindê jî, dema Kurdistan rizgarbû, ew bi vî rengî pesin dide:

-Xweştirîn rojên jiyana min, rojên serhildan û rizgarkirina bajar û gundên Kurdistanê bûn.⁽¹⁰⁾

Belê, piştî bîst salên dûriyê, ew digihîje hêviyên xwe û di nêziktirîn delive de vedigere Kurdistanê, ji bo ku ji nêzik de xebatê bike û rolekê di pêşveçûna gelê xwe de bibîne. Lê hezar heyf û mixabin ku, şerê birakujiyê, dîsan destpê dîke û hêviyên wî dikuje. Ew bi hemî hêza xwe li dij şerê birakujiyê ye. Nikare vî şerî qebûl bike û bi bawerîya wî, çî sedem nînin ku divê şerê birakujiyê bête kirin, divê neête kirin. Çimkî ji ziyane pêvetir tiştekî jî bo gelê kurd nîne. Lewre ew bi aşkerayî dibêje:

- Li cem min, çî tiştek pakanê jî bo şerê birakujiyê nake. Pîstirîn şer, namerdîrîn şer, bênamûstirîn şer, şerê birakujiyê ye.⁽¹¹⁾

Belê, ew vê carê bi çavên xwe şerê xwekujiyê dibîne. Wî qet bawer nedikir ku ev şerênîxa partiyên kurdî - nemaze piştî peydabûna vî delîva dîrokî jî bo gelê kurd- bigihîje vî rewşa aloz û wêrankar. Ev cara yekê ye ku Kurdistan başûr bi vî rengî dîkeve jêr kontrola kurdan. Ew bi xwe bibîne hakim û perlemana xwe helbijêrin û dewletê jî bi rê ve bibin. Hemî dinê bi çavêkî din temaşayî doza kurdî dikir û wesana hizirî dikirin ku, kurd dikarin dewleta xwe ava bikin û demokrasîyê jî bi çespînin! Ji bo vî çendê jî bi her awayî alîkariya kurdan kirin. Ji aliyekî ve, kurd jî êrişên Sedam parastin û xetta (parelela) 36an danîn û jî aliyê din ve jî bi dehan rêxistinên mirovayeti hinartin û bi sedan gundên wêrankirî avakirin û Kurdistan xistin rewşek baştir û pêşketitir. Lê dîsan mixabin ku, partiyên kurdî, bi vî şerî, ruhê xelkê me jî kuştin, hêviyên wî binax kirin û êdî her kes hewil dide ku vî Kurdistanê xweş çol bike û bi çî rîya hebe jî xwe bigihîne welatekî Ewropa. Belê, xelk jî ber van karên ne kurdane û ne mirovane direvin û di dawiyê de Pêşew jî Kurdistan hêla. Çawa dikare bimîne:

-Li Bajarê Hevlêrê derketina derve mîrxasiyek bû. Min bi çavên serê xwe bira-

Birakujî, weşanên Avesta

kujî dît... Her dil e û tê kuştin. Her beraet e û tê wergirtin. Her mal e û deriyê wê tê şikandin. Her xanî ye û tê talan kirin. Her xortê kurd e û li ser bîr û baweriyên xwe ji mal tete deranîn û bê serûşûn dibe. Her namûs e û tê kirêt kirin... Kurdistanê min ya Enfal-kirî dîsan tê Enfal kirin!⁽¹²⁾

Çiroka evîna Pêşew û Kurdistanê, mîna eşqa qaremanên çiroka Somersit Momî lê hat: Sûre û Salî, du evîndarên mezin bûn. Deng û basên wê evîna gerim li wan dîrûbera belav bûbû. Carekê keştîvanekî pêwîstî bi karkeran hebû, êdî wî Sûre serxweş kir, di gel xwe bir û jî wê giravê dîrêxist. Êdî vegera wî zehmet bû. Bi dirêjîya 30 salan keçik li benda wî bû. Di delîvekê de Sûre tê giravê. Lê evîndara wî ne mîna berê xweşîk û rind mabû û ew jî pîr, qelew

û kirêt bibû. Xemen evîne û derdê dûriyê hind eşandibû ku, dema di odekê de gehîştin hev, hevdu nas nekirin. Her yek bi aliyekî de çû!

Belê, dema Pêşew jî, piştî 20 salan vegeriya, dît ku welat wêran bûye û şerê birakujiyê jî birîn kûr kirine. Êdî bi dilê şikestî, ji Kurdistanê derdikeve û vedigere Ewropa. Lê ne vala û bê helwest. Berî ku derkeve li bajarê Hevlêrê semînerêkê dide û tê de, helbestên agirîn li dij birakujî û partiyên kurdî dixwîne. Tif û lanetê li wan kesan tîne ku dibine sedemê wî şerê qirêj û xwekuj. Ew bi vî rengî li ser şerê birakujiyê dinivîste:

BIRAKUJI

Di vî niştîmanê çarereş de,
 Çî maye we dabêş nekirî, mîna rezê xwe?
 Her bi şehîda serê me bilind bû,
 We ew jî kirin wek pezê xwe!?

Ditirsim pênuşekê helgirim.
 Ditirsim kirasekî li xwe kim.
 Rûyê we reş be.
 We reng jî, dabeş kirin!
 Bêjim: Xwendkar yan qutabî?
 Jin yan afret?
 Rûyê we reş be.
 Ta peyvên nav ferhenga jî,
 We dabeş kirin.
 Du kinarên zêyê nemiran,
 Xanî û Hacî jî, we dabeş kirin.
 Ax, av û agir jî, we dabeş kirin.
 Ka we çî hişt?
 Ka we kî hişt?
 Ta we qehpe, diz û rêbir jî dabeş kirin.
 Mîna zirtekê gakuş, we niştîmanek kire du beş.
 Bajar bi bajar, gund bi gund,
 Li her malekê, we agirdan jî kire du beş.
 Xelkê dîrokek heye,
 Me du dîrok hene.
 Hemî dinê serokek lê bela ye,
 Me ji wan jî, du hene!? (93)

Xelk Ebdula Pêşewî wek helbestvanê netewê kurd dinase. Ew sîmbola kurdîyê ye û niha jî, li ser helwesta xwe maye. Wî di nav tu rêxistin û partiyan kurdî de kar nekiriye, lê tevan rêz û hurmet jê ra girtiye. Ew li dij tevaya dagîrkeran xebitiye û her partiyeka kurdî, kêmasiyeka netewî kiribe, wî li dij nivîsiye û her kesê ku li dijî doza kurdî bûye, wî lanet û tif lê barandîye. Ew ji bo gelê kurd dinivîse, nemaze ji bo rênçer û hejaran. Lewran ew di dilê pîrniya xelkê kurd de ye û cihên tiliyên wî jî, li ser nexşa helbesta nû ya kurdî heye.

Pêşew, helbestvanekî xwedan taqet û şîyanên bilind e. Zimanê wî cemawerî ye û ji bo hejarên gelê kurd dinivîse. Diruşmê wî yê here mezin, kurdîyê ye û ji bo kurd û Kurdistaneka azad û demokrat dijî. Helbest li cem wî, berî her tiştî helwest e. Mîna pîrniya şairên welatparêz, pêtir pîrey bi naverokê dike. Lewra jî, carna helbestên wî peyvîneka normal e û ji qalibê xwe derdikeve û dibe gotareka siyasî. Lê ew wê çendê jî, bi bawerî dike û wê rastiya xwe jî naveşêre.

Ebdulla Pêşew, di sala 1947ê de, li gundê Bêrkot, li nêzik bajarê Hevlêrê jî dayik bûye. Du salî bûye demê bavê wî mirî ye. Zaroktiya wî hewqas tal û dijwar bûye ku naxwaze bîne bîra xwe. Her li wî bajarî xwendina xwe qedandîye û di sala 1970 - 1973an de, mamostayî kiriye. Dûre çûye Sovyeta berê û di sala 1985an de, şehadetname doktorayê li ser edeba kurdî wergirtiye. Her ji destpêka sala 1961ê û vir de, helbestan dinivîsîne. Niha jî li welatê Finladayê penaber e. Min helbestên di wê lêkolînê de, bi kar anîn, ji tîpên erebî û kurmançiya jêrî kirîne tîpên latîni û kurmançiya jorî. Hêviya min ewe ku, xwendevanên kurmançiya jorî, feydeyê jê bibînin û çihana helbestvaniya wî, ji nêzik ve nas bikin. Heta niha wî ev berhemên jêr çap kirine:

1. Firmêsk û zam. Helbest, 1967.
2. Bitî şikaw. Helbest, 1968.
3. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972.
4. Şew niye xewintan pêwe nebînin. Helbest, 1980.
5. Sedan sale. Belavoka helbestan, 1982.
6. Duwazde wane bo minalan. Helbest, 1985.
7. Birakujî. Helbest, 1994.

ÇAVKANÎ:

1. Pêşgotina dîwana Birakujîyê 1997.
2. Her ew çavkanî, 1997.
3. Kovara Rabûn. Hejmar 9, sal 1994, rûp 67 - 68. Swêd. Soma ji farisî wergerandiye kurmançiya jêr.
4. Rojnama Xebat, hejmar 610, sal 1991, rûp 9. Kurdistanî başûr.
5. Kovara Rêggy Aştî û Sosyalist. Hejmar 26, sal 1991, rûp 147.
6. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 68, 69.
7. Her ew çavkanî, rûp 50 - 54.
8. Şew niye xewintan pêwe nebînim. Helbest, 1980, rûp 58, 59.
9. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 9.
10. Her ew çavkanî, rûp 28.
11. Her ew çavkanî, rûp 25, 26.
12. Her ew çavkanî, rûp 22.
13. Rojnama Kurdistanî Nwê. Hejmar 2692, sal 1992, rûp 6. Kurdistanî başûr.
14. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 23.
15. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 20.
16. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 19.
17. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
18. Rojnama Berxwedan. Ilûna 1991 ê, rûp 22.
19. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 73 - 79.
20. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
21. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 6.
22. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 7,8.
23. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 15-18.

Ezê hemîyan bikime diya xwe.
 Di her şikeftê de,
 Ezê şevêkê, serê xwe li ser kevrekê deynim û
 Gişan bikime landika xwe.
 Eger vê carê bêm...⁽⁹⁾

Wî bi dirêjîya bîst salan, welatê xwe di xewna xwe de didit. Lê xewna ruhê wî ya westiyayî aram nedikir û dilê wî yê damay cna û geş nedikir. Ji ber hindê jî, dema Kurdistan rizgarbû, ew bi vî rengî pesin dide:

-Xweştirîn rojên jiyana min, rojên serhildan û rizgarkirina bajar û gundên Kurdistanê bûn.⁽¹⁰⁾

Belê, piştî bîst salên dûriyê, ew digihîje hêviyên xwe û di nêziktirîn delive de vedigere Kurdistanê, jî bo ku jî nêzik de xebatê bike û rolekê di pêşveçûna gelê xwe de bibîne. Lê hezar heyf û mixabin ku, şerê birakujiyê, dîsan destpê dîke û hêviyên wî dikuje. Ew bi hemî hêza xwe li dij şerê birakujiyê ye. Nikare vî şerî qebûl bike û bi bawerîya wî, çî sedem nînin ku divê şerê birakujiyê bête kirin, divê neête kirin. Çimkî jî ziyane pêvetir tiştekî jî bo gelê kurd nîne. Lewre ew bi aşkerayî dibêje:

- Li cem min, çî tiştek pakanê jî bo şerê birakujiyê nake. Pîstirîn şer, namerdîrîn şer, bênamûstirîn şer, şerê birakujiyê ye.⁽¹¹⁾

Belê, ew vê carê bi çavên xwe şerê xwekujiyê dibîne. Wî qet bawer nedikir ku ev şerênîxa partiyên kurdî - nemaze piştî peydabûna vî delîva dîrokî jî bo gelê kurd- bigihîje vî rewşa aloz û wêrankar. Ev cara yekê ye ku Kurdistan başûr bi vî rengî dîkeve jêr kontrola kurdan. Ew bi xwe bibîne hakim û perlemana xwe helbijêrin û dewletê jî bi rê ve bibin. Hemî dinê bi çavêkî din temaşayî doza kurdî dikir û wesana hizirî dikirin ku, kurd dikarin dewleta xwe ava bikin û demokrasîyê jî bi çespînin! Ji bo vî çendê jî bi her awayî alîkariya kurdan kirin. Ji aliyekî ve, kurd jî êrişên Sedam parastin û xetta (parelela) 36an danîn û jî aliyê din ve jî bi dehan rêxistinên mirovayeti hinartin û bi sedan gundên wêrankirî avakirin û Kurdistan xistin rewşek baştir û pêşketitir. Lê dîsan mixabin ku, partiyên kurdî, bi vî şerî, ruhê xelkê me jî kuştin, hêviyên wî binax kirin û êdî her kes hewil dide ku vî Kurdistanê xweş çol bike û bi çî rîya hebe jî xwe bigihîne welatekî Ewropa. Belê, xelk jî ber van karên ne kurdane û ne mirovane direvin û di dawiyê de Pêşew jî Kurdistan hêla. Çawa dikare bimîne:

-Li Bajarê Hevlêrê derketina derve mîrxasiyek bû. Min bi çavên serê xwe bira-

Birakujî, weşanên Avesta

kujî dît... Her dil e û tê kuştin. Her beraet e û tê wergirtin. Her mal e û deriyê wê tê şikandin. Her xanî ye û tê talan kirin. Her xortê kurd e û li ser bîr û baweriyên xwe jî mal tete deranîn û bê serûşûn dibe. Her namûs e û tê kirêt kirin... Kurdistanê min ya Enfal-kirî dîsan tete Enfal kirin!⁽¹²⁾

Çiroka evîna Pêşew û Kurdistanê, mîna eşqa qaremanên çiroka Somersit Momî lê hat: Sûre û Salî, du evîndarên mezin bûn. Deng û basên wê evîna gerim li wan dîrûbera belav bûbû. Carekê keştîvanekî pêwîstî bi karkeran hebû, êdî wî Sûre serxweş kir, di gel xwe bir û jî wê giravê dîrêxist. Êdî vegera wî zehmet bû. Bi dirêjîya 30 salan keçik li benda wî bû. Di delîvekê de Sûre tete giravê. Lê evîndara wî ne mîna berê xweşîk û rind mabû û ew jî pîr, qelew

û kirêt bibû. Xemen evîne û derdê dûriyê hind eşandibû ku, dema di odekê de gehîştin hev, hevdu nas nekirin. Her yek bi aliyekî de çû!

Belê, dema Pêşew jî, piştî 20 salan vegeriya, dît ku welat wêran bûye û şerê birakujiyê jî birîn kûr kirine. Êdî bi dilê şikestî, ji Kurdistanê derdikeve û vedigere Ewropa. Lê ne vala û bê helwest. Berî ku derkeve li bajarê Hevlêrê semînerêkê dide û tete de, helbestên agirîn li dij birakujî û partiyên kurdî dixwîne. Tif û lanetê li wan kesan tîne ku dibine sedemê wî şerê qirêj û xwekuj. Ew bi vî rengî li ser şerê birakujiyê dinivîste:

BIRAKUJI

Di vî niştîmanê çarereş de,
 Çî maye we dabêş nekirî, mîna rezê xwe?
 Her bi şehîda serê me bilind bû,
 We ew jî kirin wek pezê xwe!?

Ditirsim pênuşekê helgirim.
 Ditirsim kirasekî li xwe kim.
 Rûyê we reş be.
 We reng jî, dabeş kirin!
 Bêjim: Xwendkar yan qutabî?
 Jin yan afret?
 Rûyê we reş be.
 Ta peyvên nav ferhenga jî,
 We dabeş kirin.
 Du kinarên zêyê nemiran,
 Xanî û Hacî jî, we dabeş kirin.
 Ax, av û agir jî, we dabeş kirin.
 Ka we çî hişt?
 Ka we kî hişt?
 Ta we qehpe, diz û rêbir jî dabeş kirin.
 Mîna zirtekê gakuş, we niştîmanek kire du beş.
 Bajar bi bajar, gund bi gund,
 Li her malekê, we agirdan jî kire du beş.
 Xelkê dîrokek heye,
 Me du dîrok hene.
 Hemî dinê serokek lê bela ye,
 Me ji wan jî, du hene!? (93)

Xelk Ebdula Pêşewî wek helbestvanê netewê kurd dinase. Ew sîmbola kurdîyê ye û niha jî, li ser helwesta xwe maye. Wî di nav tu rêxistin û partiyan kurdî de kar nekiriye, lê tevan rêz û hurmet jê ra girtiye. Ew li dij tevaya dagîrkeran xebitiye û her partiyeka kurdî, kêmasiyeka netewî kiribe, wî li dij nivîsiye û her kesê ku li dijî doza kurdî bûye, wî lanet û tif lê barandîye. Ew ji bo gelê kurd dinivîse, nemaze ji bo rênçer û hejaran. Lewra ew di dilê pîrniya xelkê kurd de ye û cihên tiliyên wî jî, li ser nexşa helbesta nû ya kurdî heye.

Pêşew, helbestvanekî xwedan taqet û şîyanên bilind e. Zimanê wî cemawerî ye û ji bo hejarên gelê kurd dinivîse. Diruşmê wî yê here mezin, kurdîyê ye û ji bo kurd û Kurdistaneka azad û demokrat dijî. Helbest li cem wî, berî her tiştî helwest e. Mîna pîrniya şairên welatparêz, pêtir pîrey bi naverokê dike. Lewra jî, carna helbestên wî peyvîneka normal e û ji qalibê xwe derdikeve û dibe gotareka siyasî. Lê ew wê çendê jî, bi bawerî dike û wê rastiya xwe jî navesêre.

Ebdulla Pêşew, di sala 1947ê de, li gundê Bêrkot, li nêzik bajarê Hevlêrê jî dayîk bûye. Du salî bûye demê bavê wî mirî ye. Zaroktiya wî hewqas tal û dijwar bûye ku naxwaze bîne bîra xwe. Her li wî bajarî xwendina xwe qedandîye û di sala 1970 - 1973an de, mamostayî kiriye. Dûre çûye Sovyeta berê û di sala 1985an de, şehadetname doktorayê li ser edeba kurdî wergirtiye. Her ji destpêka sala 1961ê û vir de, helbestan dinivîsîne. Niha jî li welatê Finladayê penaber e. Min helbestên di wê lêkolînê de, bi kar anîn, ji tîpên erebî û kurmançiya jêrî kirîne tîpên latîni û kurmançiya jorî. Hêviya min ewe ku, xwendevanên kurmançiya jorî, feydeyê jê bibînin û çihana helbestvaniya wî, ji nêzik ve nas bikin. Heta niha wî ev berhemên jêr çap kirine:

1. Firmêsk û zam. Helbest, 1967.
2. Bitî şikaw. Helbest, 1968.
3. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972.
4. Şew niye xewintan pêwe nebînin. Helbest, 1980.
5. Sedan sale. Belavoka helbestan, 1982.
6. Duwazde wane bo minalan. Helbest, 1985.
7. Birakujî. Helbest, 1994.

ÇAVKANÎ:

1. Pêşgotina dîwana Birakujîyê 1997.
2. Her ew çavkanî, 1997.
3. Kovara Rabûn. Hejmar 9, sal 1994, rûp 67 - 68. Swêd. Soma ji farisî wergerandiye kurmançiya jêr.
4. Rojnama Xebat, hejmar 610, sal 1991, rûp 9. Kurdistanî başûr.
5. Kovara Rêggy Aştî û Sosyalist. Hejmar 26, sal 1991, rûp 147.
6. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 68, 69.
7. Her ew çavkanî, rûp 50 - 54.
8. Şew niye xewintan pêwe nebînim. Helbest, 1980, rûp 58, 59.
9. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 9.
10. Her ew çavkanî, rûp 28.
11. Her ew çavkanî, rûp 25, 26.
12. Her ew çavkanî, rûp 22.
13. Rojnama Kurdistanî Nwê. Hejmar 2692, sal 1992, rûp 6. Kurdistanî başûr.
14. Duwazde wane bo minalan. Şam 1985, rûp 23.
15. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 20.
16. Kovara Xermane. Hejmar 3, sal 1991, rûp 19.
17. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
18. Rojnama Berxwedan. Ilûna 1991 ê, rûp 22.
19. Şewnamey şairêkî tînû. Helbest, 1972, rûp 73 - 79.
20. Rojnama Alay Azadî. Hejmar 20, sal 1992. Kurdistanî başûr.
21. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 6.
22. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 7,8.
23. Birakujî. Hevlêr 1994, rûp 15-18.